

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Zuzana Balounová

**Komentovaný překlad: Ellen Bravo: Taking on the Big Boys. New
York: The Feminist Press at CUNY 2007, str. 3-17.**

Translation with Commentary: Ellen Bravo: Taking on the Big Boys. New
York: The Feminist Press at CUNY 2007, str. 3-17.

Praha 2016

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Šťastná

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Zuzaně Šťastné, vedoucí mé bakalářské práce, za cenné rady, připomínky a inspirativní vedení. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za trvalou podporu, ochotu a trpělivost.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 13. května 2016

.....
Zuzana Balounová

Abstrakt

Cílem této práce je předložit překlad kapitoly z knihy Ellen Bravové *Taking on the Big Boys* a překlad okomentovat. Komentář se skládá ze tří částí. První část obsahuje translatologickou analýzu originálu podle modelu Christiane Nordové. V druhé části jsou popsány hlavní problémy, které se při překladu textu objevily. Poslední část komentáře je věnována typologii posunů, k nimž při překladu došlo.

Abstract

The aim of this thesis is to provide a translation of a chapter from Ellen Bravo's *Taking on the Big Boys* and a commentary of the translation. The commentary consists of three parts. The first part is a translation analysis of the source text based on Christiane Nord's model. The second part contains the description of main translation problems. The third part of the commentary provides a typology of shifts that occurred as a result of the translation.

Klíčová slova

komentovaný překlad, překladatelská analýza, překladatelský problém, překladatelský posun, feminismus, rovnost pohlaví, sexismus, ženská studia, Celostátní organizace pracujících žen "9to5"

Key words

translation with commentary, translation analysis, translation problem, translation shift, feminism, gender equality, sexism, women's studies, 9to5 - National Organization of Working Women

Obsah

Úvod	6
1 Překlad	7
2 Komentář k překladu	23
2.1 PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA ORIGINÁLU	23
2.1.1 Vnětextové faktory	23
2.1.2 Vnitrotextové faktory	26
2.2 HLAVNÍ PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY	30
2.2.1 Rovina lexikální	30
2.2.2 Problémy vyplývající z odlišných presupozic příjemců	33
2.2.2.1 Kulturní neekvivalence: obecné	33
2.2.2.2 Kulturní neekvivalence: názvy institucí	34
2.2.3 Členění textu, grafické prostředky, interpunkce	36
2.2.4 Defekty výchozího textu	37
2.3 TYPOLOGIE PŘEKLADATELSKÝCH POSUNŮ	38
2.3.1 Intelektualizace	38
2.3.2 Neutralizace, kompenzace, výpustka	41
2.3.3 Transpozice, modulace	44
2.3.4 Generalizace	45
2.3.5. Posuny v rovině syntaktické a gramatické	46
Závěr	48
Použitá literatura	49
Příloha – text originálu	52

Úvod

Následující bakalářská práce sestává z dvou hlavních částí. První část tvoří samotný překlad, druhá část obsahuje překladatelskou analýzu originálu, hlavní problémy, které se vyskytly při překladu textu, a typologii posunů, ke kterým došlo při převodu z výchozího do cílového jazyka.

Výchozím textem první části práce je kapitola s názvem *Overview* z knihy severoamerické autorky Ellen Bravové *Taking on the Big Boys: Or Why Feminism Is Good for Families, Business, and the Nation*. Tento text jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala mimo jiné proto, že téma rovnoprávnosti mužů a žen vnímám jako velmi důležité a aktuální. Po obsahové stránce je text velmi rozmanitý, autorka v něm nastiňuje celou řadu otázek, objasňuje počátky feminismu a vysvětluje, jakým problémům hnutí čelí v současné době. Díky svému obecnému charakteru je text určený široké veřejnosti a jeho překlad by mohl být atraktivní i pro české příjemce.

1 Překlad

Úvod

Krátce nato, co jsem vydala svou první knihu s názvem *Jak skloubit práci a rodinu* (v originále *The Job/Family Challenge*, 1995), jsem se objevila v jedné populární talkshow natáčené ve městě Milwaukee. Druhý den po odvysílání pořadu si šel můj manžel koupit nové kolo. Prodavač v obchodě si všiml mého jména uvedeného na účtence.

„Neříkejte, že s ní bydlíte?“ zeptal se.

„Jsem její manžel,“ odpověděl mu Larry.

Načež se majitel obchodu naklonil přes pult, jako by chtěl Larrymu sdělit nějaké tajemství: „Včera večer jsem ji viděl v tom pořadu. A víte, co je neuvěřitelný? Naprosto jsem s ní souhlasil. Dokonce mě rozesmála.“

„A co jste čekal?“ chtěl se ho Larry zeptat, ale nakonec mlčel, jelikož odpověď moc dobře znal (a navíc se hrozně těšil domů, až vyzkouší to nové kolo). Když majitel obchodu večer předtím usedl před obrazovku, čekal, že budu tvrdit, jak všichni muži do jednoho jsou prasata, všechny ženy jsou svěťice a že ženám, které zůstávají doma, aby se staraly o rodinu, proklouzává život mezi prsty. Namísto toho se doslechl, jak málo naší společnosti záleží na rodinách a jak nejen ženy, ale i muži strádají na pracovištích, která fungují tak, jako by měl každý manželku v domácnosti. Překvapilo ho, že změny, které feministky prosazují, nenadržují ženám, ale napomáhají podnikání, péči o rodinu a budování společnosti. Je pravda, že většina mužů se bude muset podrobit nemalým změnám, ale já tam seděla a tvrdila, že mohou získat daleko víc, než čeho se musejí vzdát.

A věřte nebo ne, byla jsem dokonce vtipná.

Tuhle příhodu jsem vám chtěla vyprávět proto, abyste pochopili, že jsem vlastně nesmírně milá, rozumná a vtipná. Čím déle jsem nad tím ale přemýšlela, tím víc jsem byla naštvaná. Posuďte sami – většina žen ve Spojených státech ročně nevydělá víc než 25 000 dolarů. Kvůli platové nerovnosti zde přijde průměrná žena za celý svůj život o téměř půl milionu dolarů. Ženám na mateřské dovolené nabízejí lepší podmínky než Spojené státy země jako Kamerun, Brazílie nebo Indie. Zatímco počet žen ve vedení firem poklesl, procento dětí žijících v chudobě se znovu zvýšilo. A pošramocenou pověst přitom mají mít feministky jako já?

Je těžké nenechat se tím otrávit. Na většinu lidí se ale nezlobím, dokonce ani na většinu mužů ne. Na koho mám doopravdy vztek, jsou totiž velcí hoši.

Kdo jsou velcí hoši?

Přezdívkou velcí hoši označuji relativně malou skupinu mužů, které se zachování diskriminace žen náramně hodí do krámu. Právě oni totiž ovládají bohatství a moc v této zemi. Můžete si je představit jako současnou mocenskou garnituru, vládnoucí a privilegované vrstvy nebo zkrátka „ty nahoře“. Těží z naší práce, určují její pravidla a zároveň vytvářejí nebo výrazně ovlivňují veřejnou politiku. Zastávají pozice manažerů, volených úředníků, lobbistů nebo komentátorů. Nazývám tak i jejich jmenované či samozvané mluvčí, jelikož právě ti velkým hochům pomáhají upevnit moc. Není výjimkou, že někteří z nich nosí vysoké podpatky a make-up, do této skupiny zdaleka nespádají jen muži.

Nestačí jim mít věci ve své režii, dohlízejí i na to, co si o tom všem máme myslet. Současný stav věcí podle nich samotných neodpovídá konkrétnímu uspořádání, které by prospívalo jejich vlastním zájmům. Jde o jediný možný stav, který je výhodný pro všechny. Jakékoliv možné bonusy z něj plynoucí si velcí hoši zaslouží. A protože na všechno dohlíží, jsou to oni, kdo nám sděluje, co se ve světě děje, co funguje, s jakými problémy se potýkáme a co je třeba udělat, abychom je vyřešili. Opačný názor může vyslovit kdokoliv. Nejčastěji však posloucháme verzi velkých hochů. Báčorky, které sami vyprávějí a jimi vlastněná média dokola omílají, tak po čase vnímáme jako prostá fakta. Jak si ale ukážeme, tyto historky jsou často pouhými mýty koncipovanými tak, aby nás mátlly a uváděly v omyl, zatímco velcí hoši budou dál úspěšně zachovávat stávající přerozdělení moci.

Velcí hoši netvoří žádný klub ani bratrstvo. Nescházejí se v zakouřených místnostech, kde by po odříkání přísahy plánovali, jak ženám bránit v postupu. Nejsou ve všem beze zbytku zajedno. Jejich hlavní zájmy je ale spojují, a tak často na zachování své svrchovanosti spolupracují.

Mezi velké hochy lze zařadit i některé muže, kteří mají minimum opravdové moci a žádný majetek, avšak na pracovišti napomáhají tomu, aby ženy zůstávaly mimo hru. Co na tom, že se sami ztotožňují s obyčejnými lidmi, svým chováním vůči ženám ve skutečnosti pomáhají utužovat nadvládu velkých hochů.

Co do počtu možná není velkých hochů zase tolik, to ale rozhodně neznamená, že by ostatní muži byli z obliga. Většina mužů se svým chováním a postojem vůči ženám s myšlenkou mužské nadřazenosti ztotožňuje a málokdo z nich v tom vidí nějaký problém. Muži, kteří jsou všem jen ošlapkem, nabydou přesvědčení, že když už to nejde jinde, budou poroučet alespoň doma. A toho se jen tak nevzdají. Jak ale v této knize na mnoha místech připomínám, feminismus je ve skutečnosti většině mužů velmi prospěšný. Pouze velcí hoši mají hodně co ztratit (ale i mezi nimi se najdou tací, kteří se mohou změnit).

Abychom pochopili, proč mají feministky a ženy obecně tak pošramocenou reputaci, musíme porozumět roli velkých hochů a naučit se s nimi vypořádat.

Začneme od Adama: Jak k tomu došlo?

Ani velcí hoši, ani nerovnost mezi muži a ženami tu nebyla od nepaměti. Někdo by mohl namítnout, že muži byli odjakživa pány tvorstva nebo velkými zvířaty. Na to ale neskočím. To, co popsali antropologové, zní značně odlišně – ženy a muži se sice přes den věnovali rozdílným činnostem, jejich práci si ale kmen cenil stejně.

Vezměte si, jak to měli první lidé. Potíž nebyla v tom, že by byla jeskynní žena příliš citlivá na lovení mamuta a její mužský protějšek moc velký macho na to, aby zametl jeskyni. Kmen potřeboval jídlo, a tak se muži, kteří se na rozdíl od žen mohli z okolí jeskyně vzdálit, vydávali na lov. Ženy byly většinou těhotné nebo kojily, proto se zdržovaly poblíž jeskyně, kde sbíraly jedlé plody a jiné suroviny. Není proč se domnívat, že některá z těchto činností byla cennější a důležitější. Když přišlo na svět dítě, vědělo se jednoznačně, kdo je matka, avšak otec byl jistý o poznání méně. Tento fakt často přispíval k postavení ženy. K matkám mnoho lidských společenství vzhlíželo a do rukou jim kladlo výrazné pravomoci.

Proč tomu bylo v mnoha částech světa najednou jinak? Ráda bych se s vámi nyní podělila o nejrozumnější vysvětlení, jaké jsem kdy slyšela. Podle něj většina lidí zpočátku zužitkovala vše, co našla. Pokud nezemřeli hladu nebo nezmrzli, považovali to za úspěch. Časem už nemuseli myslet jen na každodenní přežití a začali rozvíjet zemědělství. Měli dostatek půdy i nástrojů, ale nedostatek pracovní síly. Proto byly úspěšnější kmeny s větším počtem dětí a žen. Ženy tak byly často unášeny jinými kmeny, které však zároveň hledaly způsob, jak zabránit neustálému válčení s ostatními tlupami. A v určitou chvíli první lidé pochopili, že příliš časté sňatky uvnitř kmene oslabují jejich potomky. Antropologové popsali, jak tento vývoj vyústil v takzvanou výměnu žen mezi kmeny. Ženy a především jejich sexuální potenciál se staly prvním objektem soukromého vlastnictví. V době bez testů otcovství neexistoval jiný způsob, jak se mohl muž ujistit, že jím obdržená žena patří pouze jemu, než že jí zabránil, aby měla pohlavní styk s jiným mužem. Když začali někteří muži hromadit nadbytečnou půdu a suroviny, chtěli si být jisti, že jejich majetek následně připadne právoplatným dědicům (jak poznamenal v osmnáctém století Samuel Johnson: „Počestnost ženy je cennější než perly. Na ní totiž závisí veškeré vlastnictví.“) Dohled nad ženskou sexualitou s sebou přinesl omezení práv žen ve všech oblastech. Muži, kteří začali hromadit majetek, se pak zasadili také o omezení práv většiny ostatních mužů.

Právě jsme se seznámili s původními velkými hochy. Jakmile byli u moci, našli způsob, jak své činy ospravedlnit. Dle jimi utvořené ideologie byly ženy slabší, podřadné a méněcenné (zatímco majetní muži „více hodní“ a určení k tomu, aby vládli ostatním). Tak jako se vyvíjela společnost, přestala být tato přesvědčení o ženách pouhým názorem a vzala na sebe podobu zákonů. Na to, aby ženy samy mohly vlastnit majetek, nebyly dost dobré, ale jejich manžel s nimi jako se svým majetkem nakládat směl. (V angličtině máme výraz pro nepsané, orientační pravidlo volně přeložitelný spojením *pravidlo palce*. Tento výraz jsem přestala používat poté, co jsem se doslechla o jeho původu v britském právu. Hůl, se kterou mohl muž bít svou ženu, totiž nesměla být tlustší než jeho vlastní palec.) Práva na vlastní děti se ženy přes svou přirozenou roli matky dočkaly jen v zanedbatelném počtu kultur. S postupem industrializace společnosti se reprodukční role žen naopak stala záminkou, proč neměly přístup do mnoha zaměstnání. A zbylá povolání pak byla považována za méně důležitá.

A teď se podívejme na dvacáté století. Technický pokrok s sebou přinesl řadu pro ženy příznivých změn, tou nejvýznamnější byla pravděpodobně antikoncepční pilulka. Po staletí využívaly některé ženy znalosti bylinek a přírody, aby zabránily nechtěnému otěhotnění. Většina však byla proti přírodě bezmocná. Přístup k moderní antikoncepci pro ženy představoval ohromný pokrok (s výjimkou těch, kterým bránil kostel nebo prázdná kapsa). Jakmile ženy získaly určitou kontrolu nad tím, kdy nebo jestli chtějí mít děti, mohl se začít měnit způsob, jakým trávily svůj čas. Mnoho žen v USA pak začalo tyto změny požadovat, ale k jejich realizaci jim chyběla moc.

Vzestup feminismu

Společenská hnutí nevznikají zničehonic. Předtím, než začne organizovaně jednat větší počet lidí, objevují se jednotlivci, kteří se bouří individuálně a svým osamoceným povstáním se jako první zasadí o změnu. Tak to bylo nepochybně i s feministickým hnutím ve Spojených státech. Pod označením první vlna feminismu si lidé většinou představí dobu, kdy americké ženy poprvé výrazněji bojovaly za vlastní zájmy.

Počátky hnutí sahají do poloviny devatenáctého století, kdy se ženy usilující o zrušení otroctví začaly pozastavovat nad tím, že zatímco ony bojují za to, aby byla otrokům udělena určitá práva, jim samotným bylo velké množství těchto práv odepíráno. V té době měly ženy méně práv než muži, kteří byli prohlášeni za duševně choré, a proto není divu, že původní seznam požadavků byl značně obsáhlý. Deklarace postojů, jež vznikla v roce 1848 na shromáždění ve městě Seneca Falls, mimo jiné požadovala, aby se mohly ženy stejně jako

muži věnovat svobodným povoláním, řemeslům a obchodu. Během následujících desetiletí se ženy v některých státech dočkaly několika vítězství, a mohly tak od té doby samy žádat o rozvod, vlastnit a dědit majetek, anebo si i po svatbě ponechat dívčí jméno. Průkopnice jako například Margaret Sangerová bojovaly za právo žen na antikoncepci. K uskutečnění takových změn však ženám chyběla politická moc. Souhrnný seznam požadavků byl brzy osekán a zůstalo na něm jen volební právo, kterého se bílé ženy dočkaly až v roce 1920. V Portoriku mohly ženy poprvé volit v roce 1929 a mnoho afroamerických žen šlo poprvé k volbám dokonce až za několik desetiletí. Na omezených výsledcích hnutí za ženské volební právo se kromě opozice velkých hochů podepsal také vliv početné skupiny s rasistickými názory, která stála v čele hnutí.

Poté, co bylo ženám volební právo přiznáno, jako by hnutí zmizelo ze scény. Ve skutečnosti ale skupiny žen, mezi nimiž byly Afroameričanky, cizinky a jiné ženy pracující za nízkou mzdou, zůstávaly aktivní, dál vznášely požadavky a často odvážným způsobem usilovaly o zlepšení svého životního údělu. Na další vlnu feminismu si ale Spojené státy musely počkat až do šedesátých let minulého století. Mladé ženy inspirované hnutím za občanská práva a protesty proti válce ve Vietnamu požadovaly rovnoprávnost jak uvnitř hnutí, tak v ložnici i v celé společnosti. Současně začaly ženy, které mohly zůstat doma s dětmi, pociťovat stísněnost života na předměstí a požadovaly k němu alternativy. Obě skupiny si představovaly a následně i vyžadovaly společenské postavení a zaměstnání, které pro ně do té doby byly nepřístupné. A zatímco ženy dlouhé roky slyšely, že by nechtěly, neměly a nezvládly fárat v dolech nebo třeba létat do kosmu, uvědomily si, že to bez obav zvládnou a čím dál víc z nich to skutečně dokázalo.

V současnosti, tedy více než čtyřicet let poté, co byla diskriminace na základě pohlaví ve Spojených státech zákonem zakázána, najdeme v téměř všech povoláních alespoň minimum žen. Každá skupina obyvatel, která byla zákonem po staletí prohlašována za podřadnou, si však na svých bedrech nese silný odkaz nerovnoprávnosti a čelí mnoha přetrvávajícím strukturálním překážkám. Představte si, že by se ty nejlepší pracovní pozice musely vykonávat v budovách navržených pro lidi malého vzrůstu. Vysokým lidem by bylo jednoho dne řečeno: „Můžete tu pracovat i vy, ale jen pod podmínkou, že budete chodit po kolenou, anebo se předkloníte tak, abyste nenaráželi hlavou do stropu.“ Kolik vysokých lidí by asi na takových pozicích zůstalo? A proto by nemělo být žádným překvapením, že ženy vydělávají na stejných pracovních pozicích podstatně méně než muži, mnohem častěji čelí špatnému zacházení a ve vedení jich nalezneme daleko méně než mužů. Stejně tak není žádným překvapením, že se současní velcí hoši nadále snaží nižší postavení žen ospravedlnit.

Naopak, jejich argumenty jsou čím dál tím propracovanější. Tvrdí, že feminismus ženám nejenom žádné řešení nenabízí, dokonce je prý sám hlavní příčinou jejich problémů.

Co je to vlastně feminismus?

Slovníková definice tohoto slova zní následovně: feminismus je hnutí za politickou, ekonomickou a sociální rovnost mužů a žen ve společnosti. Potíž není v tom, že by většina lidí s touto myšlenkou nesouhlasila, nýbrž v tom, že vlastně neví, v čem feminismus spočívá. Pokud s lidmi hovoříte o této konkrétní definici, vehementně s ní souhlasí, aniž by to, s čím právě souhlasili, chtěli jakkoliv pojmenovat.

Má vlastní definice je o něco obsáhlejší než ta, kterou uvádí slovník. *Feminismus je soubor přesvědčení, zákonů a typů chování, které vnímají ženy a jimi provedenou práci jako plnohodnotné a tím napomáhají všem lidem bez rozdílu využít svůj potenciál.* Ženy a takzvané ženské práce by tím pádem už nikdo neměl vnímat jako *méněcenné*. Ukončení diskriminace žen přinese jak ženám, tak mužům neomezeně příležitosti a možnost plně se angažovat.

Vzpomínáte si na teorii, podle které „muži jsou z Marsu, ženy z Venuše“? Je možné, že ani po odstranění genderových stereotypů neboli předsudků a zobecnění o ženách a mužích nebude mezi pečovateli převaha mužů a mezi kutily přesila žen. Kdo ví. Už nyní se ale zcela jasně řada lidí stereotypům vymyká a mnoho dalších by chtělo, pokud by za to nebyli potrestáni. Pouhá příslušnost k tomu či onomu pohlaví nám v budoucnu řekne jen velmi málo o talentu, zálibách a snech daného člověka.

Podobně jako ostatní společenská hnutí není ani ženské hnutí monolitické. Odvětví feminismu, které prosazují, je známé pod názvem „sociální feminismus“. Zohledňuje, jak se liší zkušenosti žen podle jejich společenského postavení, barvy pleti a sexuální orientace. Uvědomujeme si, že naprosté svobody žen můžeme dosáhnout jen tehdy, až bude zaručena svoboda všech žen bez rozdílu. A není možné ukončit nadvládu velkých hochů v jedné oblasti, pokud v jiné jejich dominanci připustíme. Boj za rovnost pohlaví proto musí jít ruku v ruce se systémovou změnou, která odmítá nespravedlnost a dominanci v jakékoliv podobě.

Jinými slovy, neusilujeme o rovnocenné zastoupení žen mezi velkými hochy. Nesnažíme se pouze zvýšit počet žen u moci, ale znásobit moc, kterou disponují ženy jako celek a ostatní, kterým byla jejich práva odeprána. A pokud toho chceme dosáhnout, nebude stačit rozbít ten pověstný skleněný strop, bude třeba začít od podlahy.

Proč velcí hoši pranýřují feminismus?

Položte si následující otázku: Kdo dostane to, o co ženy přijdou? Ať už jde o peníze, moc, prestiž nebo příležitosti, nepřípadnou většině mužů. Pokud každou hodinu vydělám o dolar méně než můj kolega, nespadne můj dolar do jeho kapsy, ale na účet majitele společnosti. Pro velké hochy je nesmírně výnosné, pokud mají ženy nižší plat a jedná se s nimi tak, jako by si nic lepšího ani nezasloužily. A to není vše. Pokud se zaměstnanci mezi sebou rozdělují podle barvy pleti, země, odkud pocházejí, nebo podle toho, zda na toaletách vstupují do dveří s panenkou či panáčkem, klesá pravděpodobnost, že se spojí a nadvládě velkých hochů postaví. Z toho vyplývá, že feminismus a jiná přesvědčení zpochybňující tuto nadvládu nevyhnutelně narážejí na odpor.

Názory velkých hochů namířené proti feminismu jsou často nesnesitelné, občas zarážející a ve většině případů předvídatelné. Brzy zjistíte, že velkých hochů, kteří vůči feminismu zaujímají radikální postoj, je menšina. Většina totiž jimi šířených dezinformací a předsudků pouze využívá.

Někteří odpůrci ženského volebního práva například tvrdili, že jeho zavedení ženám způsobí újmu spojenou s fyziologickými změnami, konkrétně většími a těžšími mozky a ztrátou specifických ženských rysů. Zapojení žen do pracovního procesu mělo mít ještě ničivější dopad nejen na ženskou přirozenost, ale i na domácnost: „Je to zbraň v rukou atentátníka namířená doprostřed rodinného kruhu.“ Většina velkých hochů se nicméně držela při zdi. Prohlašovali, že křehké ženy mají na práci daleko důležitější věci, a proto by si své hezké hlavinky neměly namáhat přemýšlením o bezútěšném mezinárodním dění, současně se pak sami postarali o to, aby dostaly demonstrující sufražetky v ulicích ostře za vyučenou.

Nepřehlédnutelný nárůst feministických skupin na konci šedesátých a sedmdesátých let byl vnímán zároveň jako špatný vtip i velká hrozba v jednom. Americká organizace za práva mužů (National Organization for Men) odbyla feministky prohlášením, že jde o „duševně chorá individua nenávidějící muže“, ale někteří muži je navíc obviňovali ještě z toho, že rodinám a společnosti způsobují ohromné problémy. Jeden z nich například pronesl: „Nutit požární sbory, aby kvůli ženám snižovaly náročnost vstupních testů, neznamená nic menšího než obětovat lidské životy.“ Na pozadí těchto útoků stálo rovnítko kladené mezi ženy a méněcennost.

Odpůrci feminismu argumentovali tím, že ženy mohou zastávat různé pozice, ale přítomnost mužů ve vedení je naprosto přirozená. Tak tomu bylo podle pravidel odjakživa. A na pravidlech není nic špatného. Proto musí být s těmi, kterým se tento zvyk nelíbí, něco v nepořádku. Feministky nezvládají svou roli žen. Jsou ošklivé a nemůžou si najít chlapa.

Jsou našťvané, nenávidí muže, závidí jim, a dokonce si jimi samy přejí být. A pokud chcete být jako ony, je něco v nepořádku i s vámi.

Přestože několik dost vysoce postavených jedinců se s tímto názorem ztotožnilo, většina velkých hochů byla tehdy opatrnější. Jak se v knize dočtete, dokonce připustili (a dodnes připouštějí) existenci oblastí, ve kterých je co zlepšovat. Přesto představy, kterou tato extrémní vyjádření vyvolala, využili k tomu, aby zachovali stávající stav věcí (a s nimi i svou moc a výsady). Feminismus se stal synonymem pro extremistické, nesmyslné a vybočující hnutí. Podobně jako islám, začalo se slovo *feminismus* spojovat s přívlastkem *radikální*.

Za nálepku označující feministky coby zhrzené a ošklivé ženy, které mužům závidí a zároveň je nenávidí, zapadly jak důkazy o nerovnosti žen, tak to, za co feministky skutečně bojovaly, tedy rovnoprávnost a spravedlnost. Tato nálepka se pak za značného přispění médií uchytila. Média feministkám udělovala přezdívky, jakých se žádné jiné jakkoliv běžně osočované hnutí nedočkalo, a tvrdila, že jejich cílem je vymanit se zpod nadvlády podprsenek a porodů. Feministky byly ztotožňovány s lesbičkami a ty nebyly vnímány jako někdo, koho prostě a jednoduše přitahuje stejné pohlaví, ale jako zkrachovalé ženy, které všechny muže do jednoho nenávidí. Obvykle byly feministky vykreslovány coby zatrpklé staré panny. Pokud se v médiích objevila citace nebo fotografie, zachycovala ty nejvýstřednější a nejrazantnější z nich. Jejich odpůrcům média věnovala a stále věnují neúměrně vysílacího času i prostoru v tisku.

Názornou ukázkou může být pochod za život žen, který se uskutečnil 25. dubna 2004 ve městě Washington. Milion účastníků pochodu prošlo kolem sotva viditelného tábora odpůrců potratů. Aby bylo spravedlnosti učiněno zadost, většina autorů novinových článků se přesto o této hrstce odpůrců dopodrobna rozepisovala. Jak poznamenala Gloria Steinemová: „Bez ohledu na to, zda nějaké téma podporuje většina žen, šedesát či dokonce sedmdesát procent, pokud jsou k diskusi přizvány pouze dvě ženy s opačným názorem, vzbuzuje to dojem, že za každou z nich stojí přesně polovina ostatních žen a že ani dvě ženy se nedokážou shodnout.“ Pozornost upřená na tyto „kočičí prance“ žen přispěla k tomu, že se feminismus octl mimo hlavní proud. Přesto, že většina žen s cíli feminismu souhlasí, nazývat samu sebe feministkou znamenalo izolovat se od lidí ve svém okolí.

Odpor osmdesátých let

V osmdesátých letech obohatili velcí hoši svou rétoriku o další rozměr. Nejenže se podle jejich názoru feminismu nepodařilo problémy většiny žen vyřešit, velkou část z nich prý dokonce sám způsobil. Jak podrobně popsala Susan Faludiová, vznikl odpor, jenž ženám

vytýkal, že toho nikdy v minulosti neměly víc a že si zároveň nikdy dřív tolik nestěžovaly. Feminismus sice pomohl ženám dosáhnout rovnosti pohlaví, údajně je však připravil o lásku a zapříčinil téměř všechny jejich potíže, depresemi a nízkými úsporami počínaje a sebevraždami dospívajících, poruchami příjmu potravy a problematickou pletí konče.

Současná rétorika má ještě nový atribut. Slýcháme, že ženy mohou dělat, cokoli si usmyslí. Pokud jich na nejvyšších postech najdeme jen několik, není pro to jiný důvod, než že se tak rozhodly samy. Ženy, které nechtějí být v práci od nevidím do nevidím, prý nejsou dostatečně kompetentní a oddané svému zaměstnání. Pokud z něj odejdou, činí tak z vlastní vůle proto, že chtějí zůstat doma. Matky, které se takového místa vzdát nechtějí a výchovu svých dětí přenechávají cizím osobám, jsou sobecké. Vydělávají méně než muži, to ale není nic proti ničemu, jelikož tím nejdůležitějším povoláním každé ženy je právě mateřství, pokud ovšem není řeč o chudých ženách. Chudé matky by měly vzít zavděk jakoukoliv prací, bez ohledu na pracovní dobu, jinak jsou líné a svým dětem jdou špatným příkladem. Co na tom, že jsou jejich děti doma samy a mámu prakticky nevidí? Když nic jiného, mohou alespoň dál chodit se vztyčenou hlavou.

Pověst feministek usilujících o změnu současného stavu věcí se prakticky nezměnila. Když jsem v sedmdesátých letech vyučovala ženská studia, zeptala jsem se svých studentů, co si jejich přátelé a blízcí myslí o feministkách. V odpovědích padaly výrazy jako zarostlé, vzteklé, muže nenávidějící lesby beze smyslu pro humor. Třicet pět let nato ženská studia vyučuji znovu a svým studentům kladu tutéž otázku. Nemohu uvěřit tomu, že se mi dostává stejných odpovědí doplněných o pár nových verzí. „Děda mě varoval, abych si sem přinesl přílbu,“ svěří se Rob. A doplní ho Becky: „Přítel mě prosil, abych sem nechodila.“

Přilévání oleje do ohně

Feministky nemohou házet všechnu vinu na velké hochy. V březnu roku 2004 jsem přednášela ve městě Worcester ve státě Massachusetts, po přednášce za mnou přišla jedna mladá žena, aby mi poděkovala za to, že jsem mluvila *tak rozumně*. Požádala jsem ji, aby byla konkrétnější, jelikož jsem se domnívala, že se nechala ovlivnit již zmíněným odporem. Ve skutečnosti ji ale odradila část spolužaček, které ji přesvědčovaly, aby byla jako ony a odmítla vše ženské, jinak by prý hnutí jen poškozovala. Z Worcesteru jsem jela do Bostonu, kde jsem se měla setkat se svou spolubydlící z vysoké, mimořádně silnou a nezávislou ženou. Když jsem jí pověděla o této knize, řekla mi, že si myslí, že slovo „feministka“ získalo agresivní konotace. „Kdybych někde viděla plakát inzerující setkání feministek, nešla bych tam,“ dodala.

Ženské hnutí má před sebou ještě velký kus práce. Mnoho žen jiných etnik považuje feministky za bílé ženy, které jsou k nadvládě bělochů v lepším případě netečné, v horším se ji snaží udržet. Ve skutečnosti ale existuje celá řada ženských hnutí, a přestože si mnoha z nich hlavní sdělovací prostředky nevšímají, odvádějí tato hnutí skvělou práci. Několika z nich se budu v knize ještě věnovat.

Především vám ale chci ukázat, že k odstranění sexismu – názoru, podle kterého jsou ženy a jimi vykonávaná práce méně hodnotné – je zapotřebí postavit se velkým hochům společně, zbořit mýty, které šíří proto, aby si udrželi moc, a popsat problémy, kterým ženy doopravdy čelí a jejichž řešení feminismus nabízí.

Jak jsem se seznámila s feminismem

Vyrostla jsem ve městě Cleveland v Ohiu ve čtvrti, kde bydlely až na výjimky samé bohatší rodiny. Můj otec sice moc nevydělával, ale naše pětičlenná rodina (mám staršího bratra a sestru dvojče) si s jedním platem vystačila. Když jsme já a moji sourozenci začali chodit na střední školu, rozhodla se máma, že nastoupí zpět do práce, aby našetřila nějaké peníze a my mohli jít na vysokou školu. Krátce nato naboural táta do zaparkovaného nákladáku. Ukázalo se, že má šedý oční zákal a už bůhví jak dlouho jezdí poslepu. Než se vyléčil ze zranění po nehodě a následných operací očí, uběhl víc jak rok, během kterého nepracoval. Matčin příjem, který jsme do té doby měli jen na přílepenou, se stal přes noc jediným příjmem celé rodiny a my měli co dělat, abychom se udrželi nad vodou. Tehdy jsem se naučila vypořádat s výběřčími poplatky, kteří volali k nám domů, a doufala jsem, že mé první šaty ze second-handu původně nepatřily některé ze spolužaček. Věděla jsem, že moje máma je inteligentní a tvrdě pracuje. Nad tím, proč si coby sociální pracovnice vydělá tak málo, jsem se ale nepozastavovala – tak to prostě bylo.

Během dospívání jsem byla obklopena mnohem majetnějšími spolužáky a to mě přivedlo k rozhodnutí odmítnout materialistický svět a pokračovat ve studiu. Díky stipendiu jsem začala studovat klasickou filologii na elitní Cornellově univerzitě. Netrvalo dlouho a uvědomila jsem si, že univerzitní půda je stejně zkažená jako okolní svět. Svůj obor jsem si ale oblíbila, a tak jsem v devatenácti letech nečekaně stanula před zásadním rozhodnutím. Věděla jsem, že bych se jednou ráda vdala a založila rodinu, stejně tak jsem se ale chtěla věnovat kariéře. Jak si mám vybrat? Jednoho dne jsem seděla před budovou školy pokrytou břečťanem a zoufala si, když za mnou přišel můj oblíbený vyučující a zeptal se mě, co se děje. Když jsem se mu svěřila, podal mi kapesník a řekl: „Znám tři ženy, které zvládají

obojí.“ Poté zmínil jména tří profesorek, jména, která jsem do té doby neznala a dávno je zapoměla. Utřela jsem si oči a řekla si, že pokud výjimky existují, já budu jednou z nich.

Přestože jsem se nepozastavovala nad nerovnými příležitostmi žen, nechala jsem se strhnout zápallem, který panoval mezi členy hnutí za občanská práva a protestujícími proti válce ve Vietnamu. Podobně jako mnoho jiných Židů vyrůstajících po druhé světové válce, také mě znepokojovalo mlčení lidí, kteří věděli o holocaustu. Být pouhým divákem pro mě nikdy nepřicházelo v úvahu. Promovala jsem v roce 1966 a celé léto strávila v Clevelandu, kde jsem se zapojila do akcí proti válce ve Vietnamu. Na podzim jsem odjela do Anglie a začala studovat na univerzitě v Cambridgi, kde jsem svůj čas dělila mezi ezoterická studia a protestní akce. Také jsem jela do Atén za Kostim, studentem z Řecka, se kterým jsem chodila na Cornellu. Vnímala jsem ho jako někoho staršího, vzdělaného a nedosažitelného. K mému překvapení mě požádal o ruku a já řekla ano. O několik měsíců později, když jsem byla zpět v Anglii a on na Cornellu, byla v Řecku nastolena vojenská diktatura. Brzy jsme se zapojili do iniciativy usilující o návrat demokracie v zemi, psali jsme dopisy, účastnili se pochodů a protestů. Předpokládala jsem, že jen co se bude moci vrátit, začneme spolu v Řecku žít a já si vezmu jeho příjmení. Tak se to tehdy dělávalo.

V prosinci roku 1967 jsem jela vlakem z Londýna do Řecka, kde jsem se setkala s Kostim a rodinou. Poslední večer před odjezdem domů jsem se ocitla sama s jeho otcem v pracovně. Přestože jsem znala všehovšudy třicet řeckých slov, neměla jsem problém porozumět se svou budoucí tchyní, ale s budoucím tchánem jsem se nikdy předtím mezi čtyřma očima nebavila. On mou přítomnost nevyhledával. A já nebyla schopná slov poté, co mi vyprávěli, jak statečně bojoval s nacisty a jak seděl ve vězení proto, že byl v odboji. Přála jsem si, abychom se ten večer sblížili, a tak jsem se rozpovídala o přípravách na svatbu a mezi řečí zmínila rabína, který měl mě a jeho syna oddat. Celou dobu, co jsem mluvila, postával tento stárnoucí partyzán vedle svého stolu a pohrával si s čerstvě ořezanými tužkami. Poté si založil ruce na své mohutné břicho. „Nepřichází v úvahu,“ oznámil mi. Nikdo nevěděl, že jsem Židovka. Nemohl přece dopustit, aby měli přátelé jeho syna, kteří mu záviděli stipendium na vysokou školu ve Státech, škodolibou radost a prohlašovali: „No ale podívejte, koho si vzal, Židovku.“ Můj budoucí tchán mě ujišťoval, že on sám samozřejmě antisemita není. Mnohokrát zdůraznil své hrdinské činy z dob války a počet Židů, které odboj zachránil. Přece jsem po něm ale nemohla chtít, aby řekl pravdu o mých předcích své matce, devadesátileté ženě žijící na venkově, která nikdy nepřestala věřit tomu, že Židé vraždí děti křesťanů a pijí jejich krev.

Jak jsem tam tak stála a venku se stmívalo, dolehla na mě tíseň. Neznala jsem dostatečně řeč ani pravidla – smí se člověk postavit svému tchánovi? A co hůř, připadalo mi, jako by mi vrazil ruku do krku a vyrval nějaký orgán ovládající můj hlas a klouby. Nevzpomínám si, jak jsem se z toho pokoje dostala pryč. Později jsem si ale nemohla svoje mlčení odůvodnit. Bylo mi jasné, že se už nikdy nechci ocitnout v situaci, kdy někdo zpochybňuje mou cenu a já místo odpovědi mlčím.

Mého budoucího manžela to, co mi řekl jeho otec, šokovalo. (Stejně jako jeho matku, která prý všem sdělila, že jsem Židovka.) Několik měsíců po naší svatbě (oddával nás soudce, ale jen proto, že rabín odmítl seždat pár různého vyznání) jsme se přestěhovali do Montrealu. Tam jsme se účastnili setkání hnutí na podporu řecké demokracie. Kromě mě se setkání účastnili pouze muži, navíc muži výhradně řecké národnosti. Zatímco ostatní ženy prodávaly lístky do tomboly a podporovaly své manžely, já byla vděčná, že se můžu zapojit aktivně. Když mě ale má kanadská přítelkyně pozvala na setkání ženské skupiny zaměřené na zlepšování informovanosti, představila jsem se pod svým dívčím jménem Ellen Bravová. Diskuse, které jsme vedly, byly nesmírně zajímavé. Tak proto měla má matka tak nízký plat! A proto má tak málo žen budujících kariéru doma rodinu! Musím přiznat, že můj manžel okamžitě souhlasil s tím, že je zapotřebí změnit náš dosavadní způsob života. A tak začal vařit a žehlit si své svršky. Jak bychom mohli bojovat proti nerovnoprávnosti v jedné oblasti a doma ji přitom přehlížet?

Tato ženská skupina byla jednou z prvních svého druhu, a proto byly bohužel mezi jejími členkami, podobně jako v jiných skupinách té doby, pouze bílé ženy střední třídy. Skupina neoslovovala řecké ženy, s nimiž jsem se stýkala a jejichž životy byly poznamenány nízkou mzdou a závratně vysokými úroky. A zatímco cílem ženské skupiny bylo uzákonit právo na potrat, cílem mých řeckých přítelkyň bylo nakrmit své potomky. Marně jsem se snažila najít skupinu, s níž by se mohly ztotožnit.

V roce 1970 jsme se přestěhovali na jih státu Maryland, kde mi vedení tamější státní vysoké školy „dovolilo“ vést seminář ženských studií výměnou za to, že zde začal Kosti přednášet ekonomii. Moji studenti byli většinou prvními z rodiny, kteří studovali na vysoké škole, a ze zjištění, k nimž jsme na hodinách dospěli, byli nadšení. Dostalo se jim nového porozumění, nových vzorů i očekávání. Mnoho z těch, kteří měli zakrátko promovat, mi řeklo něco v tomto smyslu: „Změnila jste naše životy a my jsme připraveni změnit svět. Kam máme jít teď?“ Neměla jsem ponětí.

Zanedlouho jsem je v jejich pátrání napodobila. Po přestěhování do Baltimoru jsme se s Kostim rozešli. Postupem času jsme se totiž oba změnili a jeden druhému vzdálili, přáteli

jsme však zůstali. Nikde se nechystali mě zaměstnat a nechat přednášet nějaké vymoženosti nazvané ženská studia. Abych měla dostatek prostředků na organizační činnost, které jsem se věnovala spolu se svými sousedkami, našla jsem si práci úřednice v jedné nemocnici (na stroji píšu rychlostí 100 slov za minutu) a brzy pochopila, že právě tohle místo volá po změně. Přestože byly mé kolegyně chytré a pracovitě, naše mzda byla, podobně jako mzda mé matky, mizerná. Co jsem do té doby nezpochybňovala, jsem nyní vnímala jako podhodnocování žen, s nímž se něco musí udělat.

Začala jsem se účastnit setkání skupiny usilující o obvinění prezidenta Nixona z vlastizrady. Na setkání jsem si všimla inteligentního, zapáleného (a neuvěřitelně hezkého) muže jménem Larry Miller a pozvala ho na schůzku. Pracoval v ocelárně, a co se feministek týče, nebyl moc v obraze. Když jsem chtěla na první schůzce zaplatit za svou večeři, ohradil se. „Lidi to tak nedělaj,“ trval na svém. Ženám ale skutečně naslouchal, rád trávil čas s dětmi a v práci mezi svými parťáky, samými muži, bojoval proti pornografii. Uměl mě rozesmát. A když jsme se sestěhovali, předpokládal, že si domácí práce rozdělíme. Zamilovala jsem se.

V roce 1976 jsme se vzali a během několika dalších let jsem porodila dva báječné syny. Přestěhovali jsme se do Chicaga, kde jsem pracovala v kanceláři malého levicového nakladatelství a oba své syny jsem první měsíce po porodu brala s sebou do práce. Když náhle zemřela Larryho matka, rozhodli jsme se přestěhovat do Milwaukee, abychom byli blíž jeho otci. Jeden z nás si musel najít takové zaměstnání, které by poskytovalo zdravotní pojištění. Díky tomu, že jsem psala dobře na stroji, jsem si našla místo v telefonické společnosti, kde jsem se musela potýkat s neúprosnými pracovními předpisy. Všechny ty roky jsem dál hledala ženskou skupinu, která by se nejen skládala z podobných žen, s nimiž jsem pracovala, ale zároveň by se věnovala jejich každodenním problémům. A v roce 1982 jsem narazila na skupinu 9to5.

Organizace 9to5 – odlišná podoba feminismu

Organizace pracujících žen 9to5¹ tehdy sídlila v Clevelandu, kde stále žili moji rodiče a sourozenci, a proto mi její název nebyl cizí. V létě toho roku jsem se doslechla o víkendové konferenci pořádané touto organizací na vysoké škole ve městě Bryn Mawr v Pensylvánii. Když jsem po osmnácti hodinách cesty vkročila do staré cihlové budovy, kde se letní škola organizace 9to5 konala, na únavu z cestování jsem rázem zapomněla. Předě mnou stály ženy různé barvy pleti a hovořily o všech tématech, která mi ležela na srdci – platové rovnosti,

¹ Název organizace odkazuje na běžnou pracovní dobu ve Spojených státech, jeho překlad by zněl *Od devíti do pěti*; pozn. překladatelky

rodičovské dovolené nebo sexuálním obtěžování. Usilovaly o vyšší platy, práva a uznání pracujících žen, zejména pak žen zastávajících podpůrné pozice. Přestože ženy vystupující na konferenci stály před publikem pravděpodobně poprvé v životě, vedly si výborně. Pro tuto skupinu byl bezpochyby důležitý rozvoj v jejím čele. Během pauz strávených pod rozkvetlými stromy jsem poslouchala ženy podobné mým kolegyním, kterak popisují kroky, jež ve svých zaměstnáních učinily. Ke všemu jim nechyběl smysl pro humor. Domů jsem si odnášela placku s nápisem: „Myslí mi to dobře. To můj plat pokulhává.“ Po návratu do Milwaukee jsem objevila skupinu žen, která se mnou byla ochotná založit místní odnož organizace. Několik let nato jsem začala pracovat na částečný úvazek pro její celonárodní ústředí. A když odešla zakladatelka Karen Nussbaumová do čela oddělení pro práva žen na Ministerstvu práce Spojených států, vzala jsem na sebe pozici ředitelky organizace.

Během více než dvaceti let ve vedení organizace jsem se zúčastnila historicky významných kampaní namířených proti mnoha velkým hochům, například pravicovým komentátorům, zákonodárcům, moderátorům televizních talkshow, prezidentovi Americké obchodní komory, představitelům státních a regionálních komor a členům konzervativního fóra nezávislých žen. Měly jsme kliku, že naši protivníci měli často příjmení typu Lump nebo Lawless². S mými spolubojovnicemi jsme se musely zas a znovu učit, jak se s velkými hochy vypořádat.

Metody velkých hochů

Za čtyřicet let strávených uvnitř hnutí za ženská práva jsem pochopila, že se velcí hoši spoléhají na řadu mýtů podporujících skutečnost, z jaké mají užitek. Tvrdí, že ženy dosahují ohromných pokroků a pokud je tomu v některé oblasti jinak, mohou si za to samy. Když se feministky tyto mýty pokusí vyvrátit a navrhnou konkrétní politické změny, velcí hoši honem přispěchají, aby ubránili své postavení. Na paměti přitom mají dobře známé rčení, že nejlepší obranou je útok, a pomocí různorodých metod, mezi nimiž jakoby mimochodem přepínají, se nás snaží zdiskreditovat. Mávnou nad námi rukou, ale vzápětí varují, že prý nastane konec světa, pokud získáme to, o co usilujeme. Abych popsala metody velkých hochů, sepsala jsem následující shrnutí. Velcí hoši:

- zlehčují: Jak jako problém? („Ženy se mají dobře.“)
- bagatelizují: Tohle má být ten problém? („Feminismus znamená, že se budou ošklivé ženy soudit, aby jim byl přidělen nějaký muž.“)

² V češtině by jim odpovídala jména Darebák a Zločinec; pozn. překladatelky

- poučují: Nerozumíte potřebám podnikání. („Myslíte si, že můžete pomocí sociálního inženýrství měnit způsob chování.“)
- demonizují: Tím problémem jste vy samy. („Pokud si ženy nemohou dovolit vychovávat děti, neměly by si je vůbec pořizovat.“)
- zastrašují: Vámi nabízené řešení způsobí větší problémy právě těm, kterým chcete pomoci. („Tyhle zákony, které navrhuje, povedou k diskriminaci žen. Vyštve jimi firmy a lidé přijdou o práci.“)
- rozdělují: Pokud bude vyhověno vám, jiná skupina přijde zkrátka. („Proč by měli bezdětní doplácet na to, že jsou některé matky delší dobu z práce doma, aby se věnovaly svým dětem?“)

Sexismus a přesvědčení o mužské nadřazenosti se od rasismu nebo ideologie o svrchovanosti bílé rasy liší tím, že spíš než na demonizování žen spoléhají na jejich poučování a bagatelizování jejich role. Jak se ale v této knize dočtete, velcí hoši jsou připraveni kdykoliv jednat bez rukaviček. A to zejména v případech, kdy se sexismus prolíná s rasismem.

Co se v této knize dočtete

Kniha *Jak se vypořádat s velkými hochy* obhájí feminismus a odpovídá na otázku, proč a jak by k němu měli ženy a muži přistupovat. Jako zásadní vnímám odstranění sexismu z ekonomické oblasti. Spousta práce nás sice čeká i v rovině mezilidských vztahů, bez ekonomické soběstačnosti ale ženy nikdy nedosáhnou rovnocenného postavení v domácnosti a v případě domácího násilí se jim nepodaří od partnera odejít. A pokud na sebe mají muži vzít svou část rodičovských povinností, musí být ukončena penalizace, které jsou kvůli svému rozhodnutí v zaměstnání následně vystaveni. V knize se zaměřuji na hlavní problémy, s nimiž se ženy potýkají na pracovišti. Každá kapitola odhaluje mýty, objasňuje konkrétní problém, navrhuje jeho podrobné řešení a ničí propagandu namířenou proti tomuto řešení tím, že popisuje, jak jsme se s velkými hochy společně vypořádali. Všechny tyto příklady vycházejí z mých osobních zkušeností, z nichž většina souvisí se skupinou 9to5. Každá kapitola navíc poukazuje na úspěch, kterého dosáhly jiné občanské organizace. Některé příklady jsou velmi aktuální, jinými se vracím zpět do osmdesátých nebo devadesátých let. Mrzí mě, že zde nemohu psát o tom, jak se reakce velkých hochů od té doby změnily – vše totiž zůstává při starém. V neposlední řadě naleznete v knize nespočet příběhů, o které se se mnou podělily ženy, s nimiž jsem během let pracovala. Pokud není uvedeno jinak, citace byly součástí neformálních rozhovorů.

Tato kniha vás vybaví praktickými radami, které se vám budou hodit, až budete přemýšlet, jak se postavit sexuálnímu obtěžování, jak zapojit členy vaší rodiny do domácích prací nebo jak přesvědčit partnera, že neexistuje prospěšnější vztah než takový, v němž si budete navzájem rovni. V této knize se dočtete pravdu o tom, co stojí za úspěšnou sociální reformou, proč ženy vydělávají tak málo (a co se s tím dá dělat), a o taktikách, jaké zaujmají poradci společností, když se jejich přičiněním skupiny podobné organizaci 9to5 marně snaží získat přístup na pracoviště (a jak se nám jejich taktiky podařilo odhalit). Názorně si ukážeme, jak by vypadala feministická budoucnost, proč je pro nás pro všechny důležitá a jak se i vy můžete zasadit o to, abychom jí byli blíž. Těší mě, že se s vámi mohu podělit o příběhy velkých hochů, které jsme porazili. Ať už jde o významné podnikatele a téma platové rovnosti, bývalého guvernéra státu Wisconsin, Tommyho Thompsona, a oblast rodičovské dovolené, novináře Bryanta Gumbela a problematiku sexuálního obtěžování nebo členy kongresu a otázku odměn za práci přesčas.

2 Komentář k překladu

Následující část obsahuje překladatelskou analýzu vypracovanou na základě modelu Christiane Nordové, který byl představen v publikaci *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis* (1991). Dále se v této části budu opírat o publikaci Marie Čechové *Současná stylistika* (2008). Při popisu zvolených překladatelských postupů pak budu vycházet zejména z *Překladu a překládání* (2010) Dagmar Knittlové a publikace *Textbook of Translation* (1988) Petera Newmarka.

Představení výchozího textu

Kniha *Taking on the Big Boys: Or Why Feminism Is Good for Families, Business, and the Nation* vyšla v dubnu roku 2007 v nakladatelství The Feminist Press, které je součástí City University v New Yorku. Kniha je rozdělena do deseti kapitol, dále obsahuje úvod, který je tvořen dvěma částmi, autorčiným poděkováním a řadou pochvalných komentářů, které na adresu knihy pronesli jiní autoři. Kniha také obsahuje poznámky, ty převážně vysvětlují určité informace uvedené v knize nebo odkazují na jiné publikace. První část této bakalářské práce obsahuje překlad první kapitoly nazvané *Overview*. V této kapitole autorka mimo jiné objasňuje, co to je feminismus, jak se s ním sama seznámila a kdo jsou velcí hoši, k nimž odkazuje v samotném názvu knihy. Dále hovoří například o tom, co v minulosti ovlivnilo současnou situaci žen a proč takzvaní velcí hoši brojí proti feminizmu. Vzhledem k tomu, že se autorka v první kapitole stručně vyjadřuje k jednotlivým výše uvedeným otázkám, domnívám se, že by mohla být publikována samostatně například na webových stránkách různých organizací hájících práva žen, například České ženské lobby či organizace Nesehnutí.

2.1 PŘEKLADATELSKÁ ANALÝZA ORIGINÁLU

2.1.1 Vnětextové faktory

Vysílatelem a zároveň **autore**m textu je Ellen Bravová, americká spisovatelka a bývalá ředitelka organizace pracujících žen 9to5. V srpnu roku 2015 vyšla její poslední kniha s názvem *Again and Again*. Tato kniha je současně jejím prvním románem, jelikož všechny tři dosud vydané knihy lze zařadit do žánru literatury faktu. Kromě webových stránek má Ellen Bravová také účet na sociální síti Twitter, kde se pravidelně vyjadřuje k současnému politickému a společenskému dění. Mimo to také publikuje články na internetu, kde se

vyjadřuje opět zejména k otázce postavení žen. Ellen Bravová se narodila v roce 1944 a vystudovala klasickou filologii na Cornellově univerzitě ve Spojených státech a následně na Cambridgeské univerzitě ve Velké Británii. Autorka je tedy vysokoškolsky vzdělaná, pravidelně publikuje a lze předpokládat, že s tématem textu je velmi dobře seznámena. Jedním z důvodů, proč se stala Ellen Bravová aktivní členkou hnutí za ženská práva a napsala tuto i další knihy, je jistě sociální prostředí, z něhož pochází. Jak vypráví v textu, když jí bylo čtrnáct let, její otec utrpěl dopravní nehodu a jediným rodinným příjmem se na určitou dobu stal plat autorčiny matky. Později se Ellen Bravová v jednom ze svých rozhovorů³ nechala slyšet, že ji tato zkušenost velmi ovlivnila, jelikož si uvědomila, že pokud se stane žena jediným vydělávajícím členem rodiny, rodina se ocitne ve finanční tísní. Neméně ji ovlivnilo i zaměstnání, o kterém v textu hovoří, zaměstnání v kanceláři, kde pracovala coby zapisovatelka na stroji a o kterém se vyjádřila v dalším ze svých rozhovorů⁴: *And I thought, "Wait a minute, this isn't right, these women are smart and skilled, and why do we make so little money," so that issue had been important to me [from that time]. („Počkat, tady je něco špatně,“ pomyslela jsem si, „tyhle ženy jsou chytré a pracovité, tak proč vyděláváme tak málo peněz?“ Od té doby je pro mě tohle téma důležité.)*

Autorčiny **záměrem** bylo předložit svůj pohled na dané téma a přesvědčit čtenáře o tom, jak je i v současné době nutné bojovat za rovnoprávnost žen a mužů a postavit se těm, kdo nerovnoprávnost svými činy podporují a zároveň ji popírají. Dále chtěla autorka seznámit čtenáře s počátky feministického hnutí ve Spojených státech a vysvětlit, kdo a co brzdí feministické hnutí a omezuje jeho výsledky. Svůj záměr autorka vyjadřuje dokonce explicitně:

O (s. 12): *But above all I want to show you that ending sexism (...) means working together to take on the Big Boys, exposing the myths they tell to maintain power, while documenting the real problems women face and the need for feminist solutions.*

Primární **funkcí** textu (dělení dle Jakobsona) je proto funkce konativní. Ačkoliv v některých úsecích textu převládá funkce referenční či emotivní, napomáhají tyto úseky výslednému účinku na čtenáře a dotvářejí celý text, jehož primární funkcí je funkce konativní.

³ GENASCI, Lisa. She Learned About the 9-to-5 Grind the Hard Way: Feminism: Activist Ellen Bravo studied classics at Cambridge before on-the-job experience turned her into an advocate for workers. Los Angeles Times [online]. 1995 [vid. 2016-01-02]. Dostupné z: http://articles.latimes.com/1995-06-01/business/fi-8401_1_activist-ellen-bravo

⁴ FROINES, Ann. SEIU District 925 Legacy Project, Oral History: Ellen Bravo Interviewed by Ann Froines. 2006 [vid. 2016-01-05]. Dostupné z: <https://reuther.wayne.edu/files/LOH000682.03.00.0.00.00.00.pdf>

Texty s převládající funkcí konativní (také označovanou jako apelová nebo uvědomovací a získávací) se vyznačují tím, že informují o aktuálním společenském a politickém dění a zároveň jej komentují.

Autorka v textu mimo jiné popisuje příběhy ze svého života, jež ji přinutily zabývat se touto problematikou a snažit se o zlepšení situace pracujících žen. Pomocí těchto příběhů, humoru, ironie a celkové čtivosti neformálně laděného textu se snaží naklonit si čtenáře na svou stranu. Podle míry vzdělanosti a znalostí čtenáře má text také funkci poznávací. Jak uvádí Newmark⁵, ve většině textů s primární funkcí emotivní, konativní či referenční lze zároveň postřehnout také prvky obou dalších funkcí.

Podobu textu ovlivňuje také **čas** a **místo** komunikace. Přestože byl text publikován v dubnu roku 2007, není dnes o nic méně aktuální, než byl v době svého vzniku. Text je určen široké veřejnosti, zejména pak dospělým a vzdělaným čtenářům. Jak vyplývá z odstavce věnujícího se primární funkci textu, autorka se snaží čtenáře o svém názoru přesvědčit, a proto je primárním **adresátem** člověk, který nemá dostatečné informace nebo má zkreslené představy o feminismu. Účinek na takového čtenáře by měla mít kniha nejlépe podobný, jako měla jiná vystoupení autorky popsaná v knize:

O (s. 11): *After a talk I gave in Worcester, Massachusetts in March 2004, a young woman came up to thank me “for being so reasonable.”*

Text je čtivý, není zatížený odbornou terminologií ani složitými větnými konstrukcemi a od čtenáře se neočekává odborná znalost tematiky. Text je navíc na mnoha místech odlehčen historkami ze života autorky a humornými poznámkami. Vzhledem k tomu, že se žádná z knih Ellen Bravové doposud nedočkala českého překladu, nelze předpokládat, že by byla autorka textu českému publiku známa. Přesto se domnívám, že by kniha svým tématem mohla zaujmout řadu českých příznivců feminismu. Je možné, že se text dostane do rukou čtenářů, kteří nerovnost mezi muži a ženami popírají. Co se týče výsledného účinku na čtenáře, nelze očekávat, že by výše popsaného odpůrce ženské emancipace text oslovil natolik, aby změnil svůj postoj. Ellen Bravová se navíc na jejich adresu vyjadřuje velmi ironicky, a proto jistě nebyl tábor odpůrců feminismu zamýšleným příjemcem.

Text vznikl ve Spojených státech, na výchozí kulturu je vázán, avšak spíše okrajově. Vázanost na anglosaskou kulturu neznemožňuje čtenáři překladu text pochopit, navíc s čím dál větší globalizací a předpokládaným alespoň středoškolským vzděláním čtenáře lze očekávat, že je s určitými prvky výchozí kultury, jež se v textu vyskytují, obeznámen.

⁵ NEWMARK, Peter. *A textbook of translation*. London: Prentice-Hall, 1988, s. 42.

Překládaný text je psaným komunikátem, **médiem** komunikace je kniha určená široké veřejnosti, což posiluje zejména fakt, že kniha vyšla v paperbackovém vydání, které je běžnému čtenáři finančně dostupné. Vzhledem k tomu, že překládaný text tvoří první kapitolu knihy a tato kapitola je samostatně dostupná také na webových stránkách Ellen Bravové, rozhodla jsem se tímto způsobem pojmout i překlad textu do češtiny. Cílovým médiem by tak mohly být například webové stránky či tištěná publikace blíže nespecifikované organizace hájící práva žen. Z toho důvodu byla navíc v cílovém textu dvakrát vynechána závorka odkazující na jinou kapitolu knihy rozvádějící určitou informaci uvedenou v textu.

2.1.2 Vnitrotextové faktory

Tématem výchozího textu jsou ženská práva a rovnost mužů a žen. Téma je aktuální a známé jak adresátovi originálu, tak příjemci překladu.

Obsahem začátku textu je představení samotné autorky a feminismu, jak jeho dějin, tak jeho současné podoby. Životními událostmi, které autorka popisuje, ať z dětství či z dospělosti, objasňuje, proč se později rozhodla aktivně bojovat za práva pracujících žen. Dále v textu představuje tzv. velké hochy, kteří oponují feminismu a brzdí jeho výsledky, a popisuje mechanismy, kterými toho dosahují. Autorka v textu také nastiňuje vývoj ženských práv a vysvětluje, co ovlivnilo dnešní situaci.

V poslední podkapitole překládaného textu Ellen Bravová představuje svou knihu jako celek a hovoří o tom, co se čtenář dočte v následujících kapitolách. V nich pak vyvrací celou řadu mýtů týkajících se například nižšího platového ohodnocení žen a jeho ospravedlnění tzv. velkými hochy.

Vzhledem k tomu, že je téma textu zpracováno subjektivně, lze jej zařadit mezi tzv. útvary přechodné, konkrétně esejistické projevy. Lze usuzovat, že autorka vnímá téma jako společensky závažné, přesto se v celém textu, především pak na začátku kapitoly, snaží o odlehčený tón.

Presupozice příjemce originálu a příjemce překladu se liší, přestože bylo volební právo pro ženy v obou zemích uzákoněno v roce 1920, do konce 20. století se feministické hnutí ve Spojených státech a bývalém Československu vyvíjelo značně odlišně. Zatímco tzv. první vlna feminismu českou společnost ovlivnila, tzv. druhá vlna feminismu, podobně jako jiné společenské změny a události, ke kterým na území Spojených států docházelo v druhé polovině 20. století, nás zcela minula, jelikož v Československu v té době vládl komunistický režim. Přestože postavení žen zde za komunismu špatné nebylo, ženská hnutí zde prakticky

neexistovala.⁶ Znalosti čtenáře originálu i překladu se sice do značné míry liší, avšak informace úzce související s tématem textu jsou dostatečně vysvětleny již v originálu. Znalosti, jimiž český čtenář na rozdíl od čtenáře originálu nedisponuje, se týkají zejména rozdílnosti obou kultur. Často souvisejí s názvy institucí, vysokých škol nebo s osobnostmi.

Lexikum výchozího textu souvisí s primární funkcí textu, kterou je funkce konativní. Ta se v textu projevuje mimo jiné oslovením. Ellen Bravová se na svého čtenáře obrací poměrně často, oslovuje jej: **O** (s. 3): *I wanted to tell **you** this story so **you**'d see what a nice, reasonable, and amusing person I am.* Jindy pokládá řečnické otázky: **O** (s. 5): *Why did this change in many parts of the world?* Řečnickými otázkami autorka mnohdy otevírá celý odstavec, v němž následně na otázku odpovídá. Dále autorka používá sloves v první osobě množného čísla, čímž zahrnuje i čtenáře: **O** (s. 5): *To understand how feminists—and women as a whole—got such a bad rap, **we have to understand** the role of the Big Boys and learn how to take them on.* Dále používá imperativ: **O** (s. 6): ***Think** of these men as the original Big Boys.*; **O** (s. 9): ***Ask yourself**, Who gains when women get less?* Všechny uvedené prvky, pomocí nichž se autorka obrací na svého čtenáře, jsou zároveň projevy fatické funkce. Dalším podstatným rysem textů s převládající konativní funkcí je snaha o jejich bezprostřední srozumitelnost.

Text je na řadě míst expresivní, což poukazuje na angažovanost, zaujetí a hledisko autorky. Autorka má tendenci modifikovat ilokuční sílu výpovědí, v některých případech oslabuje význam a zmírňuje autoritativnost sdělení, jako například v následující výpovědi, kdy připouští skutečnost, která je do určité míry v rozporu s jejím přesvědčením: **O** (s. 8): *Once gender stereotypes—assumptions and generalities about females and males—are eliminated, **perhaps** we'll still find more women than men in caregiving occupations and more men than women who are good with tools.* Jindy zesiluje význam výpovědí: **O** (s. 4): *Who I'm **really** mad at are the Big Boys.*; **O** (s. 5): *By saying the Big Boys are relatively few in number, I **certainly** don't mean to let men as a whole off the hook.* Výchozí text je do velké míry neformální, autorka se snaží působit nenuceně a uvolněně. Text je plynulý, obsahuje řadu figur a obrazných pojmenování a není nasycen termíny.

V textu nalezneme řadu výrazů vztahujících se k tématu textu, kterým jsou ženská práva a rovnost mužů a žen: *gender discrimination, (economic) equality, suffrage, women's*

⁶ JANSOVÁ, Petra. Nechci plnit očekávání společnosti, říká šéfka feministek. *Magazin.aktualne.cz* [online]. 2015 [vid. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://magazin.aktualne.cz/bojujeme-i-za-svobodu-volby-pro-muze-rika-ceska-feministka/r~4900a382ac8011e4a10c0025900fea04/>

studies, feminism, social justice feminism. Podobně se k tématu textu vztahují také jména označující konkrétní události spojené s hnutím za ženská práva: *first-wave feminism, Declaration of Sentiments, March for Women's Lives*; nebo s jinými společenskými hnutími: *Dump Nixon Coalition*.

Kromě toho najdeme v textu i řadu názvů těsně spjatých s výchozí kulturou, ať jde o názvy institucí: *National Organization for Men, Cornell, Cambridge University, Women's Bureau of the U.S. Department of Labor, U.S. Chamber of Commerce, Independent Women's Forum*; měst: *Milwaukee, Seneca Falls, Worcester, Cleveland, Maryland, Chicago*; či osobností: *Samuel Johnson, Gloria Steinem, Susan Faludi, Karen Nussbaum* a dalších.

Po syntaktické stránce eseje vynikají variabilitou, rozmanitostí a kombinací užívaných syntaktických struktur s převahou syntaktických útvarů vícevětých, u některých s častým výskytem vět s řetězovou závislostí.⁷ **Syntax** výchozího textu je propracovaná, zejména ve výkladových pasážích převládají podřadná souvětí doplněná o vsuvky. Delší souvětí se často střídají s krátkými a jednoduchými větami či řečnickými otázkami.

Konativní funkce textu se také projevuje užitím dispoziční modality, pomocí níž se autorka snaží na čtenáře apelovat a vyjádřit nutnost obsahu sdělení: **O** (s. 17): *And if men are to share parenting, we **have to** end penalties on the job for those with caregiving responsibilities.; We've got lots of work to do on personal relationships, but to be on equal footing at home or successfully leave an abusive relationship, women **must** have economic sufficiency*. Autorka dále užívá imperativu, kterým oslovuje čtenáře: **O** (s. 4): ***Think** about it—the majority of women in the United States earn less than \$25,000 a year*. V textu se dále hojně vyskytuje indikativ, který zde slouží jako prostředek jistotní modality, jelikož děj jím vyjádřený je konstatován jako fakt: **O** (s. 4): *They're the ones who control wealth and power in this country*. Vytýkací vazba zde navíc umožňuje zdůraznit rematický prvek a vytknout jej na pozadí ostatních prvků tematických.

Z hlediska **výstavby** se text skládá z dvanácti podkapitol, které jsou rozděleny do odstavců. Úvodní podkapitola překládaného textu má čtenáře zaujmout a dát mu najevo, že přestože se jedná o literaturu faktu, kniha je napsána neformálně, humorně, jde tedy o poměrně oddechové čtivo. Jak již bylo uvedeno, autorka textu se často obrací na svého čtenáře či jej zahrnuje užitím slovesa ve třetí osobě množného čísla, nicméně v poslední podkapitole textu a zejména v posledním odstavci tak činí téměř v každé větě, kde svému čtenáři popisuje, čím pro něj bude kniha přínosná: **O** (s. 17): ***You'll** see in detail what a*

⁷ ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie a MINAŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 334

*feminist future would look like, why it matters to **all of us**, and how **you** can be part of making it happen.*

Ve výchozím textu se střídá slohový postup vyprávěcí s postupem úvahovým, který je základním slohovým postupem esejí a jímž autoři prezentují témata především z oblasti společenských věd. Užití úvahového postupu autorce na některých místech umožňuje navázat kontakt se čtenářem, kterého se snaží hlouběji přesvědčit o správnosti své argumentace; v překládaném textu tomu odpovídá například následující věta: **O** (s. 9): *Ask yourself, Who gains when women get less?* V dalším odstavci si pak autorka sama odpovídá. V pasážích, v nichž je popsáno, jak se vyvíjelo postavení ženy během minulosti, a v podkapitolách, kde autorka vypráví o svém dospívání, studiu a svém dosavadním životě, naopak převládá slohový postup vyprávěcí.

V textu se vyskytují citace, které jsou doplněny odkazem na vysvětlivky uvedené v poznámkovém aparátu na konci knihy. Autory těchto citací jsou buď příznivci feminismu, jako například Gloria Steinemová, nebo naopak jeho odpůrci, například Phyllis Schlaflyová. Funkcí prvního typu citací je podpořit autorčinu argumentaci, funkcí zbylých citací je upozornit na absurditu podobných prohlášení: **O** (s. 10): *Feminists can't make it as women. They're ugly women who can't get a man. They're resentful, they hate men, they envy men, they wish they were men. If you want to be like them, something is wrong with you, too.*

Přestože jde o text psaný, autorka se snažila na několika místech za použití kurzívy zachovat **suprasegmentální prvky**, tedy zvukové prostředky, jakými je například intonace, ať už v přepisu přímé řeči: **O** (s. 3): *"Do you live with her?"* či jinde v textu, pokud chtěla zdůraznit určitý segment sdělení a upozornit na něj čtenáře: **O** (s. 8): *We know there can't be full freedom for women if there's not freedom for all women.*; **O** (s. 9): *Paying women less and treating them as if they deserved less has been very profitable for the Big Boys.*

Podobně využívá autorka také uvozovek, které značí, že cituje a daný výraz přejímá. V některých případech tak upozorňuje na absurditu daného výrazu: **O** (s. 10): *The media dubbed feminists "libbers" (what other movement, however maligned, has ever been dismissed with such a name?) (...)*; **O** (s. 9): *While the National Organization for Men dismissed feminists as "brain-damaged man haters," (...)*

2.2 HLAVNÍ PŘEKLADATELSKÉ PROBLÉMY

V následující části této práce se pokusím nastínit jednotlivé problémy, které se vyskytly při překladu textu. V zásadě je lze zařadit do tří základních kategorií. Jedná se o problémy v rovině lexikální, syntaktické a o problémy vyplývající z odlišných presupozic příjemce originálu a příjemce překladu.

2.2.1 Rovina lexikální

V předchozí části práce bylo uvedeno, že se jedná o esejistický text, pro který je charakteristická zesílená subjektivita a zvýrazněná estetická složka. Esejistické texty se pohybují na hranici mezi pojmovostí a estetičností, což se projevuje na jedné straně přesností a jednoznačností sdělení, na druhé straně neotřelým a expresivním způsobem vyjadřování. Proto se v textu kromě obrazných pojmenování vyskytuje také velký počet neformálních výrazů, při jejichž převodu do češtiny bylo důležité zachovat jejich funkci, tedy ekvivalenci konotační složky výrazů. V cílovém jazyce těmto neformálním výrazům odpovídají stylisticky příznakové protějšky, především hovorové:

O (s. 5): *Guys who **get kicked around** in the rest of their lives grow up believing they can at least **be “the boss”** at home.*

P (s. 8): ***Muži, kteří jsou všem jen ošlapkem**, nabydou přesvědčení, že když už to nejde jinde, budou **poroučet** alespoň doma.*

O (s. 5): *By saying the Big Boys are relatively few in number, I certainly don't mean to **let men as a whole off the hook**.*

P (s. 8): *Co do počtu možná není velkých hochů zase tolik, to ale rozhodně neznamená, že by ostatní muži **byli z obliga**.*

O (s. 11): *Those unwilling to **work like maniacs** are less competent and committed.*

P (s. 15): *Ženy, které nechtějí být v práci od **nevidím do nevidím**, prý nejsou dostatečně kompetentní a oddané svému zaměstnání.*

V některých případech, kdy autorka použila neformální výraz, byl v cílovém textu použit výraz neutrální:

O (s. 13): *When I told him, he handed me his **hankie** and said, (...)*

P (s. 16): *Když jsem se mu svěřila, podal mi **kapesník** a řekl: (...)*

Ve výchozím textu se vyskytly také slangové výrazy, které mají v češtině opět hovorový protějšek:

O (s. 4): *To understand how feminists—and women as a whole—got such a bad **rap**, we have to understand the role of the Big Boys and learn how to take them on.*

P (s. 9): *Abychom pochopili, proč mají feministky a ženy obecně tak pošramocenou **reputaci**, musíme porozumět roli velkých hochů a naučit se s nimi vypořádat.*

Hovorový protějšek v cílovém jazyce odpovídá také idiomatickým vyjádřením ve výchozím textu:

O (s. 4): *Because they're **in charge**, they get to tell the story of what's happening in the world— what's working, what the problems are, what solutions are needed.*

P (s. 8): *A protože na všechno **dohlíží**, jsou to oni, kdo nám sděluje, co se ve světě děje, co funguje, s jakými problémy se potýkáme a co je třeba udělat, abychom je vyřešili.*

V textu se rovněž objevila obrazná pojmenování, jejichž podoba byla v některých případech při převodu zachována:

O (s. 17): *Yet whenever necessary, as you'll see throughout the book, the Big Boys **take off the gloves**.*

P (s. 21): *Jak se ale v této knize dočtete, velcí hoši jsou připraveni kdykoliv **jednat bez rukaviček**.*

Jindy byla obrazná pojmenování v cílovém jazyce substituována stylisticky příznakovým a funkčně ekvivalentním protějškem:

O (s. 7): *The movement appeared to **hibernate** after the suffrage victory.*

P (s. 11): *Poté, co bylo ženám volební právo přiznáno, jako by hnutí **zmizelo ze scény**.*

O (s. 9): *To achieve that, we have to do more than smash the glass ceiling— we have to **redesign the building**.*

P (s. 12): *A pokud toho chceme dosáhnout, nebude stačit rozbít ten pověstný skleněný strop, bude třeba **začít od podlahy**.*

Ve dvou případech došlo při překladu obrazných pojmenování k nivelizaci. V prvním případě se ve výchozím textu objevil výraz *ivory tower*, který má původ v Bibli a dnešní americká angličtina jej používá při popisu akademické půdy, zejména humanitních věd, coby místa odtrženého od reality. Po zvážení možných řešení a s ohledem na celkový kontext jsem se rozhodla text neprodlovovat a obrazné pojmenování přeložit níže uvedeným způsobem:

O (s. 12): *It didn't take long to figure out that **the ivory tower** was as corrupt as the rest of the world.*

P (s. 16): *Netrvalo dlouho a uvědomila jsem si, že **univerzitní půda** je stejně zkažená jako okolní svět.*

V druhém případě si autorka ve výchozím textu hraje s ustáleným slovním spojením *wrong side of the tracks* odkazujícím na špatnou čtvrť či sousedství. Mnoho amerických měst bylo v minulosti rozděleno procházející železnicí, která oddělovala střední a vyšší třídu od části, kde byly továrny a v níž žily nižší vrstvy obyvatel. Spojením *in an otherwise wealthy community* nicméně autorka naznačuje, že její rodina byla jediná, která určitým způsobem nedosahovala životní úrovně v dané čtvrti. Vzhledem k tomu, že v češtině není obrazné pojmenování, jež by odpovídalo anglickému *wrong side of the tracks*, a doslovný překlad by byl pro cílového čtenáře matoucí, došlo při převodu k neutralizaci:

O (s. 12): *I grew up **on the wrong side of the rapid transit tracks** in an otherwise wealthy community in Cleveland, Ohio.*

P (s. 16): *Vyrostla jsem ve městě Cleveland v Ohiu ve čtvrti, kde bydlely až na výjimky **samé bohatší rodiny**.*

Projevem zvýraznění estetické složky textu je také přítomnost figur, několikrát autorka používá aliteraci, kterou jsem se snažila pokud možno zachovat, ačkoliv v češtině není tato figura natolik běžná jako v angličtině:

O (s. 10): (...) *freedom from bras and babies*.

P (s. 14): (...) *vymanit se zpod nadvlády podprsenek a porodů*.

2.2.2 Problémy vyplývající z odlišných presupozic příjemců

Při překladu bylo nutné přihlížet k odlišným presupozicím příjemce originálu a příjemce překladu, tedy nejen k jazykovým, ale i mimojazykovým zkušenostem cílového příjemce. Knittlová uvádí čtyři možná řešení převodu kulturních rozdílů⁸. Hovoří o přidání informace, substituci analogií, vynechání informace a překladu vysvětlujícím opisem. Kulturní realie v tomto textu lze rozdělit do dvou kategorií, z nichž první souvisí obecně s kulturou Spojených států a její rozdílností oproti kultuře cílového textu, druhá pak s tématem textu případně jeho zasazením do autorčiny vlasti.

2.2.2.1 Kulturní neekvivalence: obecné

Orientaci na presupozice čtenáře považuje Kufnerová⁹ za přední povinnost překladatele, který si musí neustále pokládat otázku, zda bude jeho formulace cílového textu čtenáři srozumitelná. Jedním z častých problémů překladu bývá v tomto směru převod jednotek či měny. V oblasti publicistiky doporučuje Newmark¹⁰ jednotky přepočítávat, avšak u jiných typů textů zdůrazňuje nutnost zohlednit kontext daného údaje, případně jej z originálu převzít a zachovat tak místní zbarvení. Vzhledem k tomu, že částky uvedené v textu jsou pouze ilustrační a hlavní informací je sdělení o platové nerovnosti, rozhodla jsem se částky uvedené v dolarech na koruny nepřepočítávat:

O (s. 4): *Think about it – the majority of women in the United States earn less than \$25,000 a year. The average woman loses nearly a half million dollars over her lifetime because of pay inequities.*

P (s. 7): *Posuďte sami – většina žen ve Spojených státech ročně nevydělá víc než 25 000 dolarů. Kvůli platové nerovnosti zde přijde průměrná žena za celý svůj život o téměř půl milionu dolarů.*

⁸ KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010, s. 92.

⁹ KUFNEROVÁ, Zlata, Milena POLÁČKOVÁ, Zdena SKOUMALOVÁ, Vlasta STRAKOVÁ a Jaromír POVEJŠIL. *Překládání a čeština*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 1994, s. 14.

¹⁰ NEWMARK, Peter. *A textbook of translation*. London: Prentice-Hall, 1988, s. 217.

Kurz koruny vůči dolaru se neustále mění, avšak dvacet pět tisíc dolarů odpovídá zhruba šesti stům tisícům korun, přičemž průměrný roční příjem českých žen byl v lednu roku 2016 poloviční a částka uvedená v korunách by proto mohla být poněkud zavádějící. Přestože téma textu bude cílovému příjemci obecně blízké, domnívám se, že by si měl být vědom toho, že text popisuje situaci ve Spojených státech, tudíž zde není vhodné text domestikovat.

V textu se poměrně často vyskytují názvy vzdělávacích institucí či výrazy spojené s vysokým školstvím. Při překladu výrazu college jsem využila převodu analogií, tedy pojmenování odlišné reality co nejbližším funkčním protějškem:

O (s. 12): (...) *my mother decided to go back to work to save money for us to go to college.*

P (s. 16): (...) *rozhodla se máma, že nastoupí zpět do práce, aby našetřila nějaké peníze a my mohli jít na vysokou školu.*

2.2.2.2 Kulturní neekvivalence: názvy institucí

Jedním z vlastních názvů vysokých škol objevujících se v textu je název Cornellovy univerzity. Původní příjemce o této univerzitě jistě již slyšel, pro cílového příjemce jsem k názvu připojila obecný klasifikátor:

O (s. 12): *Thanks to financial aid, I went to **Cornell** to study the classics.*

P (s. 16): *Díky stipendiu jsem začala studovat klasickou filologii na **elitní Cornellově univerzitě**.*

Kromě obecného klasifikátoru byl název vysoké školy doplněn o přívlastek *elitní*, který kompenzuje ztrátu, ke které došlo v jiné větě odstavce:

O (s. 12): *A favorite professor found me distraught outside our **ivy-covered building** and asked what was wrong.*

P (s. 16): *Jednoho dne jsem seděla před **budovou školy pokrytou břečťanem** a zoufala si, když za mnou přišel můj oblíbený vyučující a zeptal se mě, co se děje.*

Spojení *ivy-covered building* je ve výchozím textu obrazným pojmenováním, jež zdůrazňuje postavení dané univerzity. Jedná se totiž o jednu z osmi elitních soukromých

univerzit na severovýchodě USA, které dohromady tvoří tzv. *Ivy League*. Dále v této větě autorka hovoří o svém oboru, vzhledem k tomu, že v jednom ze svých rozhovorů¹¹ uvedla, že studovala řečtinu a latinu, rozhodla jsem se zde přeložit výraz explicitnějším víceslovným protějškem.

Přestože by překladatel neměl nadužívat kalků, které jsou obecně považovány za neidiomatické, doporučuje Knittlová¹² z důvodu přesnosti a jasnosti při překladu názvů institucí apod. v historických, politologických nebo sociologických textech volit kulturní výpůjčku. Příkladem je název organizace *National Organization for Men* = *Americká organizace za práva mužů*; *Independent Women's Forum* = *fórum nezávislých žen*; *Women's Bureau of the U.S. Department of Labor* = *oddělení pro práva žen na Ministerstvu práce Spojených států*. Také Newmark¹³ doporučuje při překladu názvů ministerstev volit doslovný překlad za předpokladu, že bude doslovný překlad názvu pro cílového příjemce dostatečně srozumitelný.

Mezi dalšími reáliemi, které se v textu vyskytují, je *Declaration of Sentiments*. Tato deklarace byla sepsána na shromáždění ve městě Seneca Falls, které se uskutečnilo v roce 1848, a do češtiny bývá překládána různě. Coby ekvivalent výrazu *sentiments* lze v českých publikacích nalézt výraz postoje, pocity či city. Anglicko-český slovník mezi českými ekvivalenty anglického výrazu *sentiment* uvádí *postoj, mínění a pocit*. Obdobně pak anglický výkladový slovník mezi synonyma výrazu *sentiment* řadí *belief, conviction* a *emotion*. Při překladu názvu dokumentu jsem se rozhodla vyjádřit jeho smysl, mimo jiné jsem se inspirovala jedním z bodů dokumentu, ve kterém stojí: *He has created a false public sentiment by giving to the world a different code of morals for men and women, by which moral delinquencies which exclude women from society, are not only tolerated, but deemed of little account in man.*¹⁴ S přihlédnutím k tomu, jak byl výraz použit ve výše uvedené větě, jsem název přeložila spojením *Deklarace postojů*. Přestože byla deklarace sepsána před více než sto padesáti lety a feministické hnutí se od té doby výrazně proměnilo, brala jsem při překladu ohled na současnou situaci, kdy se některé feministky snaží vyvrátit přesvědčení, podle kterého mají být ženy údajně více citově založené než muži, a proto by nedávalo smysl,

¹¹ FROINES, Ann. SEIU District 925 Legacy Project, Oral History: Ellen Bravo Interviewed by Ann Froines. 2006 [vid. 2016-01-05]. Dostupné z: <https://reuther.wayne.edu/files/LOH000682.03.00.0.00.00.00.pdf>

¹² KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010, s. 29.

¹³ NEWMARK, Peter. *A textbook of translation*. London: Prentice-Hall, 1988, s. 99.

¹⁴ Declaration of Sentiments. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. Poslední aktualizace 6. dubna 2016 04:38 [vid. 2016-04-07]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Declaration_of_Sentiments

aby se samy zaštiťovaly svými pocity. Pokud jde o přiblížení skutečnosti cílovému příjemci, nebylo v tomto případě v překladu nutné přidávat další informace, jelikož je realie dostatečně vysvětlena již v originálu.

2.2.3 Členění textu, grafické prostředky, interpunkce

Při překladu do češtiny bylo zachováno členění textu na podkapitoly i odstavce. Do členění textu jsem zasahovala pouze v syntaktické rovině. Jednotlivé změny vyplývající z rozdílů mezi angličtinou a češtinou, například rozdílné užití pasiva nebo neurčitých slovesných tvarů, jsou popsány v poslední části komentáře. Kromě těchto změn jsem do členění textu na úrovni jednotlivých vět zasahovala proto, že autorka často používá pomlčky, dvojtečky a středníky, jejichž užití v českých textech podléhá odlišným konvencím.

V cílovém textu se proto na rozdíl od textu výchozího nevyskytuje dvojtečka před vysvětlením:

O (s. 5): *Here's the most logical explanation I've heard: Most humans at first used up everything they got their hands on.*

P (s. 9): *Ráda bych se s vámi nyní podělila o nejrozumnější vysvětlení, jaké jsem kdy slyšela. Podle něj většina lidí zpočátku zužitkovala vše, co našla.*

V nadpisech podkapitol, kdy dvojtečka zdůrazňuje informaci po ní následující, byla nahrazena pomlčkou:

O (s. 15): *9to5: A Different Brand of Feminism*

P (s. 19): *Organizace 9to5 – odlišná podoba feminismu*

Středník, který ve výchozím textu většinou odděluje spolu související samostatné věty, jsem na některých místech nahrazovala spojkami, čímž došlo k syntaktickému zlogičtění a intelektualizaci. V následujícím případě užití středníku, spolu s částečným syntaktickým paralelismem, implikuje rozpor mezi obsahem vět:

O (s. 14): *The women's group marched for abortion rights; my Greek friends searched for ways to feed their children.*

P (s. 18): *A zatímco cílem ženské skupiny bylo uzákonit právo na potrat, cílem mých řeckých přítelkyň bylo nakrmit své potomky.*

Jindy byly věty oddělené v originálu středníkem při překladu rozděleny:

O (s. 5): *The men trooped out to hunt because the tribe needed food and they were mobile; women hung out near the cave and gathered edible food and other nearby supplies because they were usually pregnant or lactating.*

P (s. 9): *Kmen potřeboval jídlo, a tak se muži, kteří se na rozdíl od žen mohli z okolí jeskyně vzdálit, vydávali na lov. Ženy byly většinou těhotné nebo kojily, proto se zdržovaly poblíž jeskyně, kde sbíraly jedlé plody a jiné suroviny.*

Autorka také často používá pomlčky, které jsou v angličtině znakem neformálního nebo polo-formálního stylu. V cílovém textu jsem se rozhodla pomlčky zachovat pouze na některých místech:

O (s. 4): *Think about it— the majority of women in the United States earn less than \$25,000 a year.*

P (s. 7): *Posuďte sami – většina žen ve Spojených státech ročně nevydělá víc než 25 000 dolarů.*

Oproti tomu v případech, kdy ve výchozím textu pomlčky oddělují vsuvku, byly nahrazeny čárkami či jinými prostředky:

O (s. 8): *Once gender stereotypes— assumptions and generalities about females and males— are eliminated, perhaps we'll still find more women than men in caregiving occupations and more men than women who are good with tools.*

P (s. 12): *Je možné, že ani po odstranění genderových stereotypů neboli předsudků a zobecnění o ženách a mužích nebude mezi pečovateli převaha mužů a mezi kutily přesila žen.*

2.2.4 Defekty výchozího textu

Ve výchozím textu se vyskytly dvě chyby, v prvním případě byla zaměněna dvě podobně znějící slova opačného významu, přičemž slovo užívané autorkou bylo v rozporu s obsahem zbylé části odstavce. V druhém případě bylo chybně uvedeno datum vztahující se k určité

události. O defektnosti originálu se zmiňuje Newmark¹⁵. Pokud překladatel informativního textu objeví v originálu věcnou chybu a je si jistý, že k chybě došlo nevědomě, doporučuje Newmark přeložit daný úsek správně a na chybu neupozorňovat, jelikož překladatel informativních textů má být v první řadě loajální vůči pravdě. Přestože tento text není čistě informativního charakteru a překladatel uměleckého textu, na jehož pomezí se text nachází, s chybami nakládá odlišně, rozhodla jsem se obě chyby opravit a neupozorňovat na ně. Obě chyby se totiž týkají faktických informací a nacházejí se v částech textu, v nichž se subjektivita autorky projevuje méně a kde by případná chyba či komentář upozorňující na chybovost originálu mohly poškodit celkový záměr autorky nebo dokonce snížit její důvěryhodnost. Správnou variantu uvedených informací jsem si ověřila v několika zdrojích a následně oba úseky přeložila takto:

O (s. 6): *And at some point early humans learned the lesson that too much **intertribal** marriage weakened their offspring.*

P (s. 9): *A v určitou chvíli první lidé pochopili, že příliš časté sňatky **uvnitř kmene** oslabují jejich potomky.*

O (s. 7): *Puerto Ricans had to wait until **1928**, (...)*

P (s. 11): *V Portoriku mohly ženy poprvé volit v roce **1929** (...)*

¹⁵ NEWMARK, Peter. *A textbook of translation*. London: Prentice-Hall, 1988, s. 209.

2.3 TYPOLOGIE PŘEKLADATELSKÝCH POSUNŮ

2.3.1 Intelektualizace

Přestože se v textu vyskytuje poměrně velké množství termínů spjatých s výchozí kulturou, v textu bylo nutné vysvětlovat jen část z nich, zejména ty, které souvisejí s hlavním tématem textu. Autorka některé skutečnosti rozvíjí v poznámkovém aparátu, který může čtenář originálu nalézt na konci knihy, avšak většina této přílohy odkazuje na publikace, z nichž Ellen Bravová při psaní knihy čerpala a které do češtiny dosud nebyly přeloženy. Pro cílového čtenáře by proto dané odkazy nebyly relevantní a text, který má být čtivý a poutavý, by zbytečně zatěžovaly.

Jedním z termínů souvisejících s kulturou výchozího textu je název koalice *Dump Nixon Coalition*. Název této koalice nemá v cílovém jazyce ekvivalent, proto byl při převodu použit vysvětlující opis. Zvolený překlad *skupina, jež usilovala o obvinění prezidenta Nixona z vlastizrady* se může na první pohled zdát příliš konkrétní, avšak po zvážení všech možných variant jsem se rozhodla reálii českému čtenáři, který je pravděpodobně seznámen s aférou Watergate, přiblížit. V jednom z rozhovorů¹⁶, v němž autorka textu hovoří o tom, jak se seznámila se svým současným manželem, uvedenou koalici ztotožňuje s ostatními skupinami, které se v té době snažily o obvinění Richarda Nixona z vlastizrady: „*After my first husband and I split up, and I was doing this job in the hospital, I got involved in a group called "Dump Nixon Coalition."* Remember there were several groups at the time to impeach Nixon.”

Také jméno organizace 9to5 bylo v překladu specifikováno a doplněno o informaci:

O (s. 15): *I had heard of **the organization** because it was then headquartered in Cleveland, where my parents and siblings still lived.*

P (s. 19): ***Organizace pracujících žen 9to5** tehdy sídlila v Clevelandu, kde stále žili moji rodiče a sourozenci, a proto mi její název nebyl cizí.*

Název organizace se ve výchozím textu již vyskytl, avšak ve větě zakončující odstavec, kde by doplňující informace v cílovém textu narušila vyznění této jinak jednoduché a přímočaré věty. Přesto byl název i na tomto místě v překladu doplněn alespoň o obecný klasifikátor, který čtenáři umožní zařadit si jej do příslušné pojmové oblasti:

¹⁶ FROINES, Ann. SEIU District 925 Legacy Project, Oral History: Ellen Bravo Interviewed by Ann Froines. 2006 [vid. 2016-01-05]. Dostupné z: <https://reuther.wayne.edu/files/LOH000682.03.00.0.00.00.00.pdf>

O (s. 15): *And then in 1982, I found 9to5.*

P (s. 19): *A v roce 1982 jsem narazila na skupinu 9to5.*

Vzhledem k tomu, že byla autorka textu do roku 2004 ředitelkou této organizace, navíc se jedná o největší organizaci bojující za práva pracujících žen, která ve Spojených státech působí, rozhodla jsem se nejen doplnit název organizace o informaci, ale zároveň význam názvu vysvětlit v poznámce pod čarou. Původní název organizace bylo nicméně nutné v překladu zachovat, jelikož se jedná o organizaci působící výhradně ve Spojených státech, která není v České republice známá, a pokud by si o ní chtěl čtenář cílového textu zjistit něco víc, musel by ji hledat pod původním názvem na anglicky psaných webových stránkách.

K intelektualizaci bylo nutné přistoupit nejen při překladu institucí, další z problematických pasáží představoval například metajazykový komentář oddělený v cílovém textu závorkami:

O (s. 6): *(I stopped using the expression “rule of thumb” as soon as I learned its origins in British law: The stick with which a husband could beat his wife was to be no thicker than the size of his thumb.)*

P (s. 10): *(V angličtině máme výraz pro nepsané, orientační pravidlo doslovně přeložitelný jako pravidlo palce. Tento výraz jsem přestala používat poté, co jsem se doslechla o jeho původu v britském právu. Hůl, se kterou mohl muž bít svou ženu, totiž nesměla být tlustší než jeho vlastní palec.)*

Celá první věta vysvětlující český význam anglického spojení *rule of thumb* byla v cílovém textu přidána. V češtině neexistuje obdobný výraz, jehož původ by souvisel s podřízenou rolí ženy vůči muži, navíc se jedná o metajazykový komentář, proto jsem se rozhodla samotný výraz *rule of thumb* přeložit doslovně a vysvětlit. Překladač idiomů se ve své publikaci podrobně věnuje Mona Bakerová¹⁷. Hovoří o čtyřech možnostech, které má překladatel při překládání idiomů. Pro tento konkrétní idiom se jako nejvhodnější jeví překlad parafrází, který Mona Bakerová doporučuje v případě, že v cílovém textu neexistuje funkční ekvivalent, případně jej nelze uplatnit ze stylistických důvodů. Vzhledem k tomu, že funkcí

¹⁷ BAKER, Mona. *In other words: a coursebook on translation*. 1. vyd. London: Routledge, 1992, s. 74.

celé závorky je poukázat na to, jaké bylo v minulosti postavení muže a ženy, zatímco přenesený význam, za jehož účelem se dnes výraz používá, není natolik důležitý, přiklonila jsem se k výše uvedenému cílovému řešení.

Napříč celým textem se pak objevují posuny vycházející z odlišností obou jazyků, konkrétně z typologického rozdílu mezi nominální angličtinou a verbální češtinou. Při překladu sloves, která jsou v češtině základním nositelem významu, proto často došlo ke specifičnosti:

O (s. 17): *Taking on the Big Boys will **give** you practical tips(...)*

P (s. 22): *Tato kniha vás **vybaví** praktickými radami,(...)*

Na jiném místě v překladu byla při převodu slovesa zvolena konkretizace:

O (s. 15): *I **type** 100 words a minute.*

P (s. 19): ***Na stroji píšu** rychlostí 100 slov za minutu.*

Anglické sloveso *type* totiž oproti českému slovesu *psát* vyjadřuje, že jde o způsob psaní na klávesnici. České sloveso *psát* je chudší a v překladu muselo být doplněno o složku, která je nositelem konkrétnosti. Přestože byla kniha vydána v roce 2007, autorka v této pasáži popisuje přelom šedesátých a sedmdesátých let, kdy pracovala v kanceláři. V té době se obvykle psalo na psacích strojích, nikoliv na počítačích s klávesnicí.

Jako poslední případ intelektualizace, k níž došlo při překladu textu, bych uvedla překlad anglického adjektiva *interfaith*. Přestože lze v českých textech objevit jeho úplný ekvivalent *mezináboženský*, není tento výraz v češtině natolik zažitý, a proto je výsledné řešení víceslovné a explicitní:

O (s. 14): *A few months after we married (with a judge presiding, but only because the rabbi refused to perform an **interfaith** ceremony), Kosti and I moved to Montreal.*

P (s. 18): *Několik měsíců po naší svatbě (oddával nás soudce, ale jen proto, že rabín odmítl seždat **pár různého vyznání**) jsme se přestěhovali do Montrealu.*

Kromě výše popsaného adjektiva došlo v této větě při překladu k dalšímu posunu, konkrétně ke specifikaci při převodu spojení *perform a ceremony* = *seždat*.

2.3.2 Neutralizace, kompenzace, výpustka

Na jedné straně bylo v překladu nutné kompenzovat místa, kde došlo k nivelizaci lexika a zmírnění expresivity. Na straně druhé však bylo potřeba kompenzovat přidávání informací, k němuž docházelo hlavně při převodu výrazů spjatých s výchozí kulturou a které text prodlužovalo. Přidávání informací bylo kompenzováno kompresí.

Ve výchozím textu se několikrát vyskytl expresivní výraz odkazující na feministky. Ten však původně pronesl někdo z odpůrců feminismu a autorka si jej pouze vypůjčila. To je v textu vyznačeno kurzívou nebo uvozovkami. Cílem použití těchto výrazů je poukázat na útočný charakter projevů namířených proti feministickému hnutí:

O (s. 11): *Their response: hairy, raging, humorless, man-hating dykes.*

P (s. 15): *V odpovědích padaly výrazy jako zarostlé, vzteklé, muže nenávidějící lesby beze smyslu pro humor.*

Přestože anglické adjektivum *man-hating* postrádá v češtině úplný ekvivalent, věta jako celek byla přeložena funkčně.

Ani částečný český ekvivalent však nemá anglický výraz *libber*, pejorativní označení pro liberálně smýšlející osoby, zejména pak příznivce liberálního feminismu. Jelikož daný výraz byl v textu použit zejména proto, aby ilustroval obsah závorky, a v jeho okolí se vyskytuje více podobných pejorativních označení, se kterými se feministky setkávaly, rozhodla jsem se výraz vynechat. V opačném případě by musel být tento výraz českému čtenáři vysvětlen opisem. V následující větě byla při převodu využita komprese:

O (s. 10): *The media dubbed feminists “libbers” (what other movement, however maligned, has ever been dismissed with such a name?) and described their objectives as freedom from bras and babies.*

P (s. 14): *Média feministkám udělovala přezdívky, jakých se žádné jiné jakkoliv běžně osočované hnutí nedočkalo, a tvrdila, že jejich cílem je vymanit se zpod nadvlády podprsenek a porodů.*

K nivelizaci došlo také při překladu následující věty, ve které autorka použila obrazné pojmenování. V překladu byl zvolen neutrální výraz, snaha zachovat obraznost i v překladu by na tomto místě mohla působit stylisticky neobratně:

O (s. 5): (...)but their behavior toward women in fact helps **cement** the Big Boys' domination.

P (s. 8): (...)svým chováním vůči ženám ve skutečnosti pomáhají **utuzovat** nadvládu velkých hochů.

Neutrálně bylo převedeno také ustálené spojení *learn the lesson*, které v češtině nemá odpovídající ekvivalent:

O (s. 6): And at some point early humans **learned the lesson** that(...)

P (s. 9): A v určitou chvíli první lidé **pochopili**, že (...);

Během překladu došlo k jedné rozsáhlejší výpustce ve větě, v níž se v originálu vyskytl vulgarismus, který jsem se rozhodla přeložit neutrálním výrazem. Vzhledem k tomu, že se autorka čtenáři za tento výraz „omluvila“, metajazykový komentář by českému čtenáři po odstranění vulgarismu nedával smysl, a proto jsem jej vynechala:

O (s. 4): But the more I thought about it, the more I became, you should pardon the expression, **pissed off**.

P (s. 7): Čím déle jsem nad tím ale přemýšlela, tím víc jsem byla **naštvaná**.

Co se překladu vulgarismů týče, Knittlová k němu nezaujímá jasný postoj a doporučuje při jejich překladu přihlížet k jazykovému i mimojazykovému kontextu a respektovat pragmatický aspekt. Po zvážení všech možných řešení jsem se rozhodla výraz *pissed off* neutralizovat, pokud by měl být totiž v překladu vulgarismus zachován, musel by být použit takový, jenž by dle mého názoru z textu vystupoval. Navíc se domnívám, že český čtenář není příliš zvyklý v obdobných textech nacházet vulgarismy.

Zmírnění expresivity jsem se pokusila kompenzovat na začátku následující kapitoly:

O (s. 4): The Big Boys are what I call the relatively small number of men who **have a real stake** in maintaining gender discrimination.

P (s. 8): Přezdívkou velcí hoši označují relativně malou skupinu mužů, které se zachování diskriminace žen **náramně hodí do krámu**.

V této kapitole bych ráda zmínila další z překladatelských postupů, konkrétně kulturní transplantaci neboli nahrazení výrazem, který má stejné či podobné kulturní konotace. Tohoto postupu jsem využila při překladu následující věty:

O (s. 10): *Like pornography, the word feminist became associated with the adjective **hard core**.*

P (s. 14): *Podobně jako islám, začalo se slovo feminismus spojovat s přívlastkem **radikální**.*

Při překladu bylo nutné najít takový výraz, který by se stejně jako v angličtině spojení *hard core* i v češtině pojil kromě feminismu také s jiným podstatným jménem. Autorčiným záměrem bylo zároveň poukázat na to, že někdo může spojovat obě skutečnosti, tedy feminismus a pornografii. Zvolený český výraz by proto měl fungovat podobným způsobem. V současné češtině se s feminismem často spojuje adjektivum *radikální*, které se také čím dál tím častěji vyskytuje ve spojení s islámem, džihádem nebo militantními organizacemi Hizballáh či Tálibán, jak jsem se přesvědčila v synchronním korpusu SYN, kde jsem vyhledala slova kolokující s adjektivem *radikální*. Od začátku tohoto století se v naší společnosti o radikálním islámu mluví a píše velmi často a lze předpokládat, že tomu bude i mnoho let po té, co by byl český text publikován. Přestože nelze zobecňovat, lze předpokládat, že český čtenář, který by vnímal feminismus negativně, by tak vnímal i samotný islám, zatímco příznivce feminismu by spíše nesouhlasil se současným vnímáním islámu většinovou českou společností.

Ke kompenzaci došlo také v následující větě:

O (s. 4): *They don't **have secret handshakes** or smoke-filled meetings where they conspire to keep women down.*

P (s. 8): *Nescházejí se v zakouřených místnostech, kde by po **odřikání přísahy** plánovali, jak ženám bránit v postupu.*

Spojením *smoke-filled meetings* se v americké angličtině označují setkání politických elit, při nichž vznikají významná rozhodnutí. Ztrátu při překladu tohoto spojení a při převodu slovesa *conspire* jsem se proto snažila vykompenzovat v druhé části věty. Pokud by byl navíc výraz *handshake* přeložen doslovně spojením *podání* nebo *stisk ruky* či hyperonymem

pozdrav, výsledný překlad by nebyl funkční, jelikož by nevyvolával takový obraz, jaký autorka zamýšlela.

2.3.3 Transpozice, modulace

Jedním z překladatelských postupů použitých při překladu tohoto textu byla modulace neboli sémantická změna hlediska:

O (s. 5): *Most men exhibit male supremacy— the notion that males are superior to females— in the way they view and treat women, and **the majority don't think that's a problem.***

P (s. 8): *Většina mužů se svým chováním a postojem vůči ženám s myšlenkou mužské nadřazenosti ztotožňuje **a málokdo z nich v tom vidí nějaký problém.***

Často využívaným postupem byla při překladu slovnědruhová transpozice. Při překladu docházelo ke změně podstatného jména na sloveso:

O (s. 9): *In other words, **our goal is not** equal numbers of females among the Big Boys.*

P (s. 12): *Jinými slovy, **neusilujeme o** rovnocenné zastoupení žen mezi velkými hochy.*

ke změně adjektiva ve sloveso:

O (s. 4): *It's hard not **to be outraged.***

P (s. 7): *Je těžké nenechat se tím **otrávit.***

nebo k posunu z adjektiva v podstatné jméno:

O (s. 8): *Once gender stereotypes— assumptions and generalities about females and males— are eliminated, perhaps we'll still find more women than men in caregiving occupations and more men than women who are **good with tools.***

P (s. 12): *Je možné, že ani po odstranění genderových stereotypů neboli předsudků a zobecnění o ženách a mužích nebude mezi pečovateli převaha mužů a mezi **kutily** přesila žen.*

2.3.4 Generalizace

Při překladu docházelo také k zobecnění, kdy bylo substituováno původní označení označením obecným:

O (s. 3): (...) *I appeared on a popular **Sunday night interview show** in Milwaukee.*

P (s. 7): (...) *jsem se objevila v jedné populární **talkshow** natáčené ve městě Milwaukee.*

Autorka zde hovoří o pořadu z žánru večerních televizních rozhovorů, které ve Spojených státech nesou názvy jako *Late Show with David Letterman* nebo *Late Night with Jimmy Fallon*. Český čtenář zřejmě tyto pořady znát nebude, naopak bude nejspíš seznámen například se zde vysílanou *Show Jana Krause*. Vzhledem k tomu, že se mi nepodařilo dohledat, v jakém pořadu konkrétně autorka vystupovala, tedy jak se pořad jmenoval a kdo jej moderoval, rozhodla jsem se v tomto místě text domestikovat a přiblížit se presupozicím cílového čtenáře.

2.3.5 Posuny v rovině syntaktické a gramatické

V překladu došlo ke změnám také v rovině syntaktické, jelikož oba jazyky se značně liší v užívání syntaktických prostředků. Anglická věta bývá častěji kondenzovanější a hutnější než věta česká. V některých případech nelze při převodu kopírovat strukturu anglické věty, dochází tak k syntaktickému zlogičtění, kterým překladatel příjemci usnadňuje porozumění textu:

O (s. 10): *The April 25, 2004, March for Women's Lives in Washington, DC is a good example.*

P (s. 14): *Názornou ukázkou může být pochod za život žen, který se uskutečnil 25. dubna 2004 ve městě Washington.*

Uvedená věta byla rozvolněna, a přestože nedošlo ke změně tématu a rématu, v originálu je rematická informace výrazně zdůrazněná, zatímco v překladu je vyznačena jen pomocí slovosledu. Abych zvýšenou explikativnost kompenzovala, volila jsem na druhé straně při překladu kompresi tam, kde takový postup neohrozil porozumění textu:

O (s. 14): *I kept looking for a women's group where these women would feel at home, but I didn't find one.*

P (s. 18): *Marně jsem se snažila najít skupinu, s níž by se mohly ztotožnit.*

Se syntaktickými rozdíly mezi jazyky a tendencí angličtiny ke kondenzovanosti souvisí také využití neurčitých slovesných tvarů v textu, konkrétně užití participia:

O (s. 17): *Reading this book, you'll find out (...)*

P (s. 22): *V této knize se dočtete pravdu o tom, (....)*

Přítomné participium se ve výše uvedené větě vyskytuje ve funkci přechodníku. Ten nicméně v českých textech působí knižně a zpravidla bývá nahrazován vedlejší větou:

O (s. 14): *Standing there as the sky darkened, I felt leaden.*

P (s. 18): *Jak jsem tam tak stála a venku se stmívalo, dolehla na mě tíseň.*

V syntaktické rovině se oba jazyky liší také využitím trpného rodu, který se v češtině vyskytuje většinou pouze tehdy, kdy autor záměrně nevyjadřuje činitele. Pasivní konstrukce v originálu jsem při překladu často převáděla bez zachování pasiva:

O (s. 4): *Feminism was made to seem extreme, ridiculous, outside the mainstream.*

P (s. 14): *Feminismus se stal synonymem pro extremistické, nesmyslné a vybočující hnutí.*

Výjimečně byla při převodu do češtiny pasivní konstrukce zachována právě proto, aby nemusel být explicitně vyjádřen činitel:

O (s. 7): *Since women at the time had fewer rights than men who'd been declared insane, (...)*

P (s. 10): *V té době měly ženy méně práv než muži, kteří byli prohlášeni za duševně choré, (...)*

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo předložit funkčně ekvivalentní překlad úvodní kapitoly z knihy *Taking on the Big Boys: Or Why Feminism Is Good for Families, Business, and the Nation* od autorky Ellen Bravové a následně napsat komentář, který by kromě překladatelské analýzy originálu obsahoval výčet překladatelských problémů, které se při převodu výchozího textu do češtiny objevily, a použitých postupů ilustrovaných na konkrétních příkladech.

Největším úskalím překladu textu se ukázala být jeho vázanost na výchozí kulturu a s tím spojený výskyt reálií. Obtíže vyvstaly také v rovině lexikální, v textu jsou poměrně frekventovaná stylisticky příznaková vyjádření, což vyplývá ze samotné povahy výchozího textu.

Nejen díky nutnosti řešit tyto problémy pro mě byla práce na překladu velmi obohacující, navíc jsem se podrobněji seznámila s celým překladatelským procesem, během kterého jsem aplikovala celou řadu poznatků získaných při studiu translatologie.

Použitá literatura

Primární literatura

BRAVO, Ellen. *Taking on the big boys, or, Why feminism is good for families, business, and the nation*. New York: Feminist Press at the City University of New York, 2007, 294 s. ISBN: 978-1558615458

Sekundární literatura

Translatologická literatura

BAKER, Mona. *In other words: a coursebook on translation*. 1. vyd. London: Routledge, 1992, 304 s. ISBN 0-415-03086-2.

JAKOBSON, Roman. *Poetická funkce*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 1995. ISBN 80-85787-83-0.

KNITTLOVÁ, Dagmar a kol. *Překlad a překládání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010, 291 s. ISBN 978-80-244-2428-6.

KUFNEROVÁ, Zlata, Milena POLÁČKOVÁ, Zdena SKOUMALOVÁ, Vlasta STRAKOVÁ a Jaromír POVEJŠIL. *Překládání a čeština*. 1. vyd. Jinočany: H & H, 1994, 260 s. ISBN 80-85787-14-8.

NEWMARK, Peter. *A textbook of translation*. London: Prentice-Hall, 1988, 292 s. ISBN 0-13-912593-0.

NORD, Christiane. *Text analysis in translation: theory, methodology, and didactic application of a model for translation-oriented text analysis*. Amsterdam: Rodopi, 1991, 250 s. ISBN 90-5183-311-3.

Slovníky a příručky

ČECHOVÁ, Marie, KRČMOVÁ, Marie a MINAŘOVÁ, Eva. *Současná stylistika*. 1. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, 381 s. ISBN 978-80-7106-961-4.

Český národní korpus – InterCorp verze 8 [online]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. [vid. 2016-04-07]. Dostupný z: <https://www.korpus.cz/>

DUŠKOVÁ, Libuše a kol. *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. 4. vyd. Praha: Academia, 2012, 673 s. ISBN 978-80-200-2211-0.

Internetová jazyková příručka ÚJČ AV ČR. [online]. © 2008-2016. [vid. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Oxford dictionaries. Oxford University Press: 2016, [online]. [vid. 2015-09-30] Dostupné z: <http://www.oxforddictionaries.com>

PHILLIPS, Janet. *Oxford studijní slovník: výkladový slovník angličtiny s českým překladem*. Oxford: Oxford University Press, 2010. ISBN 978-0-19-430655-3.

SINCLAIR, John McHardy (ed.). *Collins Cobuild English language dictionary*. London: Collins, 1987, xxiv, 1703 s. ISBN 0003750213.

Slovník spisovného jazyka českého [online]. © Ústav pro jazyk český 2011. [vid. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?db=ssjc>

URBANOVÁ, Ludmila a OAKLAND, Andrew. *Úvod do anglické stylistiky*. Brno: Barrister & Principal, 2002. ISBN 80-86598-33-0.

Ostatní zdroje

Declaration of Sentiments. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. Poslední aktualizace 6. dubna 2016 04:38 [vid. 2016-04-07]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Declaration_of_Sentiments

Ellenbravo.com [online]. [vid. 2015-09-30]. Dostupné z: <http://ellenbravo.com/>

GENASCI, Lisa. She Learned About the 9-to-5 Grind the Hard Way: Feminism: Activist Ellen Bravo studied classics at Cambridge before on-the-job experience turned her into an advocate for workers. *Los Angeles Times* [online]. 1995 [vid. 2016-01-02]. Dostupné z: http://articles.latimes.com/1995-06-01/business/fi-8401_1_activist-ellen-bravo

FROINES, Ann. SEIU District 925 Legacy Project, Oral History: Ellen Bravo Interviewed by Ann Froines. *Reuther.wayne.edu* [online]. 2006 [vid. 2016-01-05]. Dostupné z: <https://reuther.wayne.edu/files/LOH000682.03.00.0.00.00.00.pdf>

JANSOVÁ, Petra. Nechci plnit očekávání společnosti, říká šéfka feministek. *Magazin.aktualne.cz* [online]. 2015 [vid. 2016-03-10]. Dostupné z: <http://magazin.aktualne.cz/bojujeme-i-za-svobodu-volby-pro-muze-rika-ceska-feministka/r~4900a382ac8011e4a10c0025900fea04/>

VALDROVÁ, Jana. *Abc feminismu* [online]. Brno: Nesehnutí, 2004 [vid. 2016-03-10]. ISBN 80-903228-3-2. Dostupné z: http://zenskaprava.cz/files/abc_fem1.pdf

Wordreference.com [online]. [vid. 2016-01-10]. Dostupné z: <http://www.wordreference.com/>

Příloha – text originálu